

Energy Regulatory Office
Zyra e Rregulatorit per Energji
Regulatorni Ured za Energiju

Hamdi Mramori Street No 1, Prishtina - Kosovo
Tel: +381 (0)38 247 615 ext. 101, Fax: +381 (0) 38 247 620
E-mail: info@ero-ks.org
www.ero-ks.org

GODIŠNJI IZVEŠTAJ 2005.

April 2006.

Ne postoji bolja mogućnost u ovom životu od prilike da se naporno radi na poslu vrednom truda

(Predsednik SAD Teodor Ruzvelt)

PREDGOVOR PREDSEDAVAJUĆEG

U svojoj drugoj godini na funkciji Predsedavajućeg drago mi je da mogu da izvestim da je RKE ponovo obavila izvanredan posao i približila se ispunjenju svoje misije da postane ključni pokretački faktor na Kosovu, na uspostavljanju efikasnog energetskeg tržišta zasnovanog na principima transparentnosti i slobodne konkurencije.

2005. godina bila je godina rada RKE vrednog pažnje i prekretnica u razvoju koji obuhvata:

- Završetak zapošljavanja osoblja (24), dok se nastavlja sa značajnim aktivnostima obuke i izgradnje kapaciteta
- Priprema petogodišnjeg poslovnog plana
- Priprema kompletnog modela tržišta i pratećih pravilnika koji su trenutno u postupku javnih konsultacija
- Usvajanje Pravilnika o cenama i Tarifne metodologije koja omogućava pokretanje prve revizije cena za elektro-energetski sektor u 2006. godini
- Objavljivanje nekoliko pomoćnih zakonskih propisa koji kompletiraju naš regulatorni okvir
- Uspešan završetak naše Revizije cena centralnog grejanja za sezonu 2005-06.

Ovo su bili glavni događaji. U svim delovima RKE bilo je svakodnevnih važnih postignuća od pružanja dobre usluge i povećanja vrednosti za potrošače u energetskeg sektoru, pa do predstavljanja Kosova u različitim međunarodnim forumima.

Jasnoća našeg ključnog cilja – obezbeđivanje transparentnog i konkurentnog energetskeg tržišta – znači da imamo jasan cilj i jak fokus na ono što treba da bude urađeno.

Želim da prenesem svoju najdublju zahvalnost svim mojim kolegama za njihove napore i istrajnu posvećenost i za već postignute rezultate. Njihova stručnost, profesionalizam i posvećenost su garancija da ćemo ispuniti sve izazovne zadatke koji nas čekaju.

Nik F Frajdas

SADRŽAJ

SPISAK SKRAĆENICA	5
POGLAVLJE 1: RAZMATRANJE DEŠAVANJA U ELEKTRO- ENERGETSKOM SEKTORU U TOKU 2005. GODINE	7
1.1 KOPANJE LIGNITA.....	7
1.2 PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE.....	7
1.3 PRENOS I DISTRIBUCIJA	8
1.4 ZAHTEVI ZA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM.....	9
1.5 UVOZ I IZVOZ ELEKTRIČNE ENERGIJE.....	12
1.6 PLAN FINANSIJSKOG OPORAVKA KEK-a	14
1.7 INKORPORACIJA KEK-a	14
1.8 ENERGETSKA STRATEGIJA KOSOVA ZA 2005 – 2015.....	15
POGLAVLJE 2 PREDLOG MODELA TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE.....	16
POGLAVLJE 3 TARIFNA METODOLOGIJA ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU I UTVRĐIVANJE CENA	20
3.1 PRAVILNIK O PRINCIPIMA OBRAČUNA TARIFA U ELEKTRO- ENERGETSKOM SEKTORU (PRAVILNIK O CENAMA).....	20
3.2 TARIFNA METODOLOGIJA	21
POGLAVLJE 4 POMOĆNI PROPISI – ZAŠTITA POTROŠAČA	27
4.1 POMOĆNI PROPISI	27
4.2 ZAŠTITA POTROŠAČA	29
POGLAVLJE 5 MOGUĆNOSTI RAZVOJA U PROIZVODNJI ENERGIJE	31
5.1 ISTORIJAT	31
5.2 PRETHODNICA STUDIJE O IZVODLJIVOSTI REHABILITACIJE TERMOELEKTRANE KOSOVO A	31
5.3 NOVO PROIZVODNO POSTROJENJE - TERMOELEKTRANA KOSOVO C ...	33
5.4 PERSPEKTIVE HIDRO ELEKTRANE “ŽUR” - PRIZREN.....	36
5.5 MALE ELEKTRANE.....	36
POGLAVLJE 6 REGIONALNI RAZVOJ I INSTITUCIONALNI ODNOSI	37
6.1 UVOĐENJE ATINSKOG PROCESA - SPORAZUM ECSEE.....	37
6.2 INSTITUCIONALNI ODNOSI.....	38
POGLAVLJE 7 RAZMATRANJE OSTALIH AKTIVNOSTI RKE	41
7.1 GLAVNE AKTIVNOSTI RKE U 2005.....	41
7.2 POSETE I KONFERENCIJE	41
POGLAVLJE 8 CENTRALNO GREJANJE	43
8.1 KRATAK OPIS SEKTORA CENTRALNOG GREJANJA NA KOSOVU	43

8.2 PRAVNI I REGULATORNI OKVIR ZA UTVRĐIVANJE CENE CENTRALNOG GREJANJA.....	45
8.3 UTVRĐIVANJE CENA CENTRALNOG GREJANJA ZA SEZONU 2005-2006...	46
8.4 INFORMACIJE O SPROVOĐENJU TARIFA ZA CENTRALNO GREJANJE ZA SEZONU 2005-2006	48
POGLAVLJE 9 FINANSIJSKE IZJAVE ZA 2005 – POSLOVNI PLAN – PROJEKTNA DOKUMENTACIJA.....	50
9.1 FINANSIJSKE IZJAVE ZA 2005.....	50
9.2 POSLOVNI PLAN	52
9.3 PROJEKTNA DOKUMENTACIJA	53

Spisak tabela

Tabela 1.1 Proizvodnja i potrošnja lignita	7
Tabela 1.2 Nominalni i operativni kapacitet proizvodnih jedinica u 2005.....	8
Tabela 1.3 Karakteristike prenosnog i distributivnog sistema	9
Tabela 1.4 Bilans snage: prognoziran za 2005 – stvaran za 2005. – prognoziran za 2006.	10
Tabela 1.5 Neto potrošnja prema kategorijama potrošača.....	10
Tabela 1.6 Ukupna fakturisana električna energija i gubici.....	11
Tabela 1.7 Mesečna stopa naplate	11
Tabela 1.8 Broj potrošača u 2005.	12
Tabela 1.9 Istorijski podaci o uvozu električne energije (2000-2005)	12
Tabela 1.10 Mesečni uvoz i izvoz u 2005. godini	13
Tabela 5.1 Rezultati studije izvodljivosti rehabilitacije jedinica TE “Kosovo A”	32
Tabela 5.2 Operativni troškovi postrojenja.....	35
Tabela 5.3 Direktna korist za kosovsku privredu od postrojenja od 2,000 MW u radu u jednom kvartalu	35
Tabela 8.2 Stopa naplate kompanija CG na Kosovu za grejnu sezonu 2004/2005	45
Tabela 8.3.....	47
Tabela 8.4 Sumarni pregled tarifa za potrošače sa merenjem i bez merenja potrošnje – grejna sezona 2005-2006 za četiri KCG na Kosovu	48
Tabela 9.1: Izjava o izvorima i korišćenju sredstava (u €)	50
Tabela 9.2 Dobit i gubici za 2007. godinu prema poslovnom planu.....	53

Spisak slika

Slika 1.1 Nominalni i operativni kapacitet proizvodnih jedinica u 2005.	8
Slika 1.2. Proizvodnja i uvoz u 2005.	10
Slika 1.3 Potrošnja prema klasi potrošača, gubici i izvoz u 2005.....	11
Slika 1.4 Cena i obim uvoza električne energije (2000-2005).....	13
Slika 1.5 Cena i obim uvoza električne energije u 2005. godini	14
Slika 3.1 Regulisane i neregulisane tarife.....	22
Slika 3.2 Naknade za dubinski i plitki priključak	23
Slika 3.3 Ilustrovane granice cena (stope zasnovane na učinku).....	24
Slika 3.4 Ilustrovani blokovi porasta	26

SPISAK SKRAĆENICA

AN	Administrativno naređenje (UNMIK)
AU	Administrativno uputstvo (UNMIK)
BMZ	Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung (Nemačka)
PGT	Prekogranična trgovina
CEER	Savet evropskih energetske regulatora
CIDA	Kanadska međunarodna agencija za razvoj
CRU	Centralna regulatorna jedinica (UNMIK/Stub EU)
DANIDA	Danska agencija za razvoj
DP	Direktni potrošač
DFID	Odeljenje za strani međunarodni razvoj (Ujedinjeno kraljevstvo)
CG	Centralno grejanje
KCG	Kompanija centralnog grejanja
PCG	Preduzeće centralnog grejanja
DS	Distributivni sistem
ODS	Operator distributivnog sistema
ZSPGS	Zamenik Specijalnog predstavnika Generalnog sekretara (UN)
EAR	Evropska agencija za rekonstrukciju
EBRD	Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj
EK	Evropska komisija
ECSEE	Energetska zajednica u jugoistočnoj Evropi
EIB	Evropska investiciona banka
KE	Kancelarija za energetiku (CRU)
RKE	Regulatorna kancelarija za energetiku
ESTAP	Projekat tehničke pomoći u energetsom sektoru (SB)
EU	Evropska unija
OUNE	Opšti uslovi za snabdevanje energijom
SIP	Studija o investicijama u proizvodnju
GTZ	Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (Nemačka)
HE	Hidro elektrana
NKRM	Nezavisna komisija za rudnike i minerale
IEA	Međunarodna agencija za energiju
NPE	Nezavisni proizvođač energije
NOPST	Nezavisni operator prenosnog sistema i tržišta
KKB	Kosovski konsolidovani budžet
KEK	Kosovska energetska korporacija
KfW	Kreditanstalt für Wiederaufbau (Nemačka)
KPA	Kosovska poverenička agencija
kW	Kilovat
MEF	Ministarstvo ekonomije i finansija (PIS)
MER	Ministarstvo energetike i rudarstva (PIS)
MTI	Ministarstvo trgovine i industrije (PIS)
OT	Operator tržišta
MOR	Memorandum o razumevanju
MW	Megavat
NORAD	Norveška agencija za razvoj
KP	Kabinet Premijera
KP/KE	Kancelarija za energetiku u okviru KP
PIS	Privremene institucije samouprave
JP	Javno preduzeće
SKE	Sporazum o kupovini energije
OKS	Odeljenje komunalnih službi
KRKKS	Kosovska regulatorna komisija za komunalne službe
RIO	Regulatorna imovinska osnova
RTEE	Regionalno tržište električne energije
SDC	Švajcarska saradnja za razvoj
SECI	Inicijativa za saradnju jugoistočne Evrope (SAD)

SEE	Jugoistočna Evropa
SEETEC	Komisija za tehničku pomoć energetskom sistemu jugoistočne Evrope (Kanada)
SETSO	Operatori prenosnih sistema jugoistočne Evrope
DP	Društveno preduzeće
TP	Tehnička pomoć
TDTI	Prelazno odeljenje trgovine i industrije (UNMIK)
PTS	Pristup treće strane
TE	Termo elektrana
TPUD	Prelazno odeljenje komunalnih službi (UNMIK)
PS	Prenosni sistem
OTPS	Operator tržišta prenosnog sistema
OPS	Operator prenosnog sistema
UN	Ujedinjene nacije
UNDP	Program Ujedinjenih nacija za razvoj
UNOPS	Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge
SBUN	Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija
UNMIK	Misija privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu
USAID	Agencija Sjedinjenih država za međunarodni razvoj
SB	Svetska banka
SMVT	Simulacioni model velikoprodajnog tržišta

POGLAVLJE 1: RAZMATRANJE DEŠAVANJA U ELEKTRO-ENERGETSKOM SEKTORU U TOKU 2005. GODINE

Elektro-energetskim sektorom na Kosovu nastavlja da dominira vertikalno integrisana kompanija, Kosovska energetska korporacija (KEK). To je javno preduzeće čija je aktiva pod starateljstvom (povereništvom) Kosovske povereničke agencije, čija je odgovornost između ostalog da očuva i unapredi vrednost, održivost i korporacijsko upravljanje društvenih i javnih preduzeća na Kosovu. KEK ima 10 preduzeća sa ukupnim brojem od 8375 zaposlenih. Pet ključnih poslovnih aktivnosti KEK-a su: ugljenokopi, proizvodnja električne energije, prenos i dispečing, distribucija i snabdevanje. U ugljenokopima radi 44% od ukupnog broja zaposlenih KEK-a, dok u proizvodnji i distribuciji radi 19%, odnosno 13%. Monumentalni događaj u 2005. godini je izvršenje projekta inkorporacije KEK-a čiji se završetak očekuje u 2006. godini. Projekat završne inkorporacije će dovesti do osnivanja dve odvojene kompanije: KEK-a, koji će se baviti iskopavanjem uglja, proizvodnjom, distribucijom i snabdevanjem, kao i Nezavisnog operatora prenosnog sistema i tržišta (NOPST), koji će biti vlasnik aktive prenosnog sistema i odgovoran za funkcionisanje sistema i tržišta (u punoj saglasnosti sa sa zahtevima ECSEE sporazuma). Planiran je prenos aktive i odgovornosti sa starog KEK-a na novo stvorenu holding kompaniju KEK hold Co, i KEK New Co, od kojih će ova druga imati 6 odvojenih delova. Nova kompanija NOPST biće osnovana kao podružnica, u potpunom vlasništvu KEK New Co, u periodu do 2008. godine, čiji je zadatak prenos električne energije i obavljanje funkcije operatora tržišta.

1.1 KOPANJE LIGNITA

Ugljenokopi su 98% zavisni od proizvodnje električne energije KEK-a, dok je proizvodnja energije u KEK-u 100% zavisna od snabdevanja ugljem. Ova uzajamna zavisnost pokazuje da je lignit neizbežno glavni kosovski resurs. Glavna nalazišta lignita se nalaze u dva velika basena i to "kosovski" i "metohijski" sa eksploatabilnim rezervama dobrog kvaliteta, niskim sadržajem sumpora i dobrim sadržajem kreča. Procenjene rezerve lignita iznos do 14 milijardi tona. Trenutno postoje dva funkcionalna ugljenokopa (Belačevac i Dobro Selo/Dobrosellë), koji obezbeđuju 6,5 miliona tona godišnje za proizvodne jedinice KEK-a. Poslednje procene pokazuju da će postojeći ugljenokopi biti potpuno osiromašeni do 2012. godine, sa značajnim opadanjem proizvodnje od 2009. godine. Ovo alarmantno pitanje naglašava potrebu za investicijama u novi ugljenokop koji mora da uđe u funkciju 2009. godine. KEK je izdao licencu za istraživanje za novi ugljenokop pod nazivom "SW Sibovac" ali postoje značajne poteškoće u obezbeđivanju finansiranja potrebnih investicija.

Tabela 1.1 Proizvodnja i potrošnja lignita

Proizvodnja i potrošnja uglja	Tona
Ukupna proizvodnja uglja u tonama	6 536 75
Ukupna potrošnja uglja u tonama	5 796 65

1.2 PROIZVODNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Proizvodnja električne energije u KEK-u vrši se u dve termo elektrane na lignit: Kosova A (5 jedinica) i Kosovo B (2 jedinice). Ukupni nazivni kapacitet oba postrojenja je 1,478 MW, što bi moglo da bude dovoljno za zadovoljavanje trenutnih potreba Kosova za električnom energijom. Ipak, zbog starosti, nepravilnog održavanja i korišćenja u godinama pre i posle rata i zbog oštećenja pretrpljenih u toku rata, pouzdanost i neto proizvodni kapacitet ovih postrojenja su značajno umanjeni. Zato posebno Kosovo A ima male proizvodne kapacitete, osim ako ne bude rehabilitovano. Jedino drugo važno postrojenje van KEK-a je Hidro elektrana (HE) Gazivode (2 jedinice od po 17,5 MW), kojom upravlja kompanija za vodosnabdevanje (Hidrosistem Ibar-Lepenac). U novembru 2005. godine počela je sa radom nova HE "Beli Drim". Ovo postrojenje se nalazi u jugozapadnom delu Kosova, oko 15 km od Dečana. U vlasništvu je KEK-a a njom upravlja Triangle General Contractors Inc. (TGC) na osnovu sporazuma sa KEK-om o zakupu na 20 godina i isporuci energije

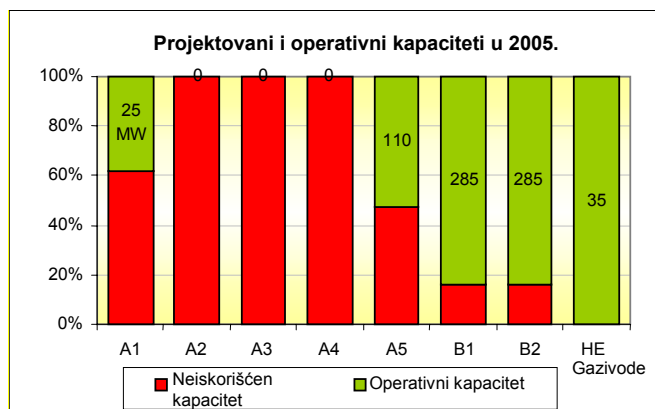
("feed in" tarifa).U okviru ovog projekta investirano je oko 6 miliona evra za povećanje kapaciteta elektrane sa 7.35 MW na 8.3 MW. Do kraja 2005. godine, ova HE proizvela 1.9 GWh. Treba napomenuti da je ovo prvi privatni projekat u energetskektor na Kosovu koji je finansiran korišćenjem "vanresursnih" sredstava.

Tabela 1.2 Nominalni i operativni kapacitet proizvodnih jedinica u 2005.

Termoelektrana na uglj	Godina izgradnje	Projektovani kapacitet	Operativni kapacitet	Faktor opterećenja (projektovani)	Faktor opterećenja (operativni)
<i>jedinice</i>	<i>godina</i>	<i>[MW]</i>	<i>[MW]</i>	<i>%</i>	<i>%</i>
A1	1962	65	25	13.67	35.55
A2	1964	125	-	-	-
A3	1970	200	-	-	-
A4	1971	200	-	-	-
A5	1975	210	110	36.29	69.28
TE Kosovo A		800	135	10.64	63.04
B1	1983	339	285	54.60	64.94
B2	1984	339	285	66.60	79.22
TE Kosovo B		678	570	60.60	72.08
U1	1981	17.5	17.5	-	-
U2	1981	17.5	17.5	-	-
HE Gazivode		35	35	36.39	36.39
Ukupno		1 513	740	33.62	68.74

Napomena: Faktori opterećenja projektovanih i operativnih kapaciteta su zasnovani na bruto proizvodnji elektrana

Slika 1.1 Nominalni i operativni kapacitet proizvodnih jedinica u 2005.

1.3 PRENOS I DISTRIBUCIJA

Kosovski prenosni sistem (PS) sastoji se od mrežne aktive na naponskim nivoima od 400, 220 i 110 kV, dok se distributivni sistem (DS) sastoji od mrežne aktive na naponskim nivoima od 35, 10 i 0.4 kV. TS je integralni deo regionalno međusobno povezanih TS i povezan je sa svim susjednim sistemima na nivou od 400 kV, osim sa Albanijom (samo na 220 kV). Novi interkonekcijski 400 kV dalekovod je od vitalnog značaja za obavljanje značajne razmene energije u srednjoročnom i dugoročnom periodu između kosovskog sistema zasnovanog na termo elektranama na uglj i albanskog sistema zasnovanog na hidro elektranama. Ukupna dužina ovog 400 kV dalekovoda je 239 km, od čega na teritoriju Kosova otpada 85.5 km, uz ukupnu cenu od 39.3 miliona evra. Predviđeno je da izgradnja počne 2008. i bude završena 2010. godine.

Distributivni sistema KEK-a prostire se u sedam centara na Kosovu: Priština, Uroševac, Gnjilane, Đakovica, Peć, Prizren i Mitrovica i snabdeva 331,844 potrošača. U toku 2005. godine, KEK je

identifikovao 103,026 takozvanih pasivnih potrošača. KEK je u procesu registracije novih potrošača do čega će doći u 2006. godini. To može da dovede do dodatnih 50,000 potrošača. Ovom procenom nisu obuhvaćeni potrošači u srpskim enklavama. Očekuje se da konačan broj potrošača bude veći od 400,000. Prenosni i distributivni sistemi na Kosovu su u lošem stanju već više godina zbog nedostatka investicija i odgovarajućeg održavanja infrastrukture. Trenutno sistemi ne ispunjavaju nekoliko tehničkih standarda. Na primer, kriterijumi n-1 ne mogu da budu ispunjeni, a kvalitet napona je niži od zahtevanog. Bezbednosni standardi u distributivnoj mreži, posebno na mestima priključenja potrošača su ispod zahteva međunarodne prakse. Iz tog razloga, plan finansijskog oporavka KEK-a je zasnovan na izvedenim studijama koje predviđaju kapitalne investicije u prenosnu i distributivnu mrežu u iznosu od 395 miliona evra u periodu do 2010. godine.

Tabela 1.3 Karakteristike prenosnog i distributivnog sistema

PS i DS	Jedinica	Prenosni sistem			Distributivni sistem			
Naponski nivo	<i>kV</i>	400	220	110	35	10	-	-
Dužina dalekovoda	<i>km</i>	183	354	625	639.5	3971	-	-
Dužina kablova	<i>km</i>	-	-	-	10.5	172	-	-
Nivo transformacije	<i>kV</i>	400/220	220/110	220/35(10)	110/35	110/10	35/10	35/6
Transformatorski kapacitet	<i>MVA</i>	1200	1000	400	788	378	813.7	98

Napomena: distribucija KEK-a do sada nije konsolidovala podatke o transformaciji 10/0.4 kV i dužini 0.4 kV mreže.

1.4 ZAHTEVI ZA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM

Period 2000-2005 je karakterisao značajan porast zahteva za električnom energijom na Kosovu. Prosečan godišnji rast je oko 8%, dok je porast od 2004-2005 dostigao i 10%. Ukupan neto zahtev za energijom koji je postavljen pred sistem u 2005. godini bio je oko 4.5 TWh, sa vršnom zimskom potrošnjom koja je dostizala 898 MWh, čak i ako je ovaj vrh potrošnje registrovan u režimu preraspodele opterećenja. Ovaj porast ne odražava isti takav rast ekonomskog razvoja, već u slučaju Kosova on može da bude pripisan veoma niskom nivou plaćanja računa za utrošenu električnu energiju i slabim sredstvima prinude koji stoje na raspolaganju kompaniji u cilju naplate računa, što nažalost dovodi do stvaranja uslova za nekontrolisano povećanje potrošnje električne energije. Stopa povećanja zahteva za električnom energijom na Kosovu mogla bi da bude mnogo veća ako uzmemo u obzir povećanje industrijske potrošnje koja trenutno predstavlja samo mali procenat ukupne utrošene energije. Ipak, većina industrijskih kapaciteta se nalazi u procesu privatizacije i smatra se da će doći do povećanja njihove potrošnje kada budu ponovo stavljeni u funkciju. Režim preraspodele opterećenja se primenjivao u toku cele 2005. godine. U toku zime primenjivan je takozvani režim 4:2 (4 sata sa i 2 sata bez struje), dok je bilo čak i gorih režima (3:3) u nekim slučajevima pri veoma niskim temperaturama i kada nije bilo raspoložive energije za uvoz. U toku leta režim je bio 5:1 i 24:0 pri malim zahtevima, posebno u toku noći.

Činjenica da je fakturisano samo 52% isporučene energije (u kWh), od kojih je naplaćeno samo 66.6%, ne omogućuje obezbeđivanje sredstava koja su potrebna za investicije u energetske kapacitete (proizvodnja i mreža).

Tabela 1.4 Bilans snage: prognozirani za 2005 – stvarni za 2005 – prognozirani za 2006.

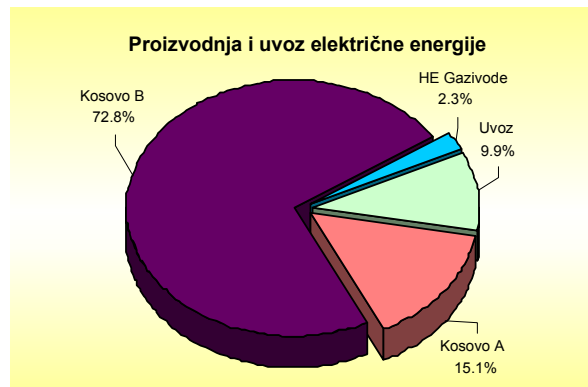
Bilans snage KEK-a	Prognoza za 2005.	Stvarno za 2005.	Prognoza za 2006.
<i>Proizvodnja u svakoj jedinici</i>	<i>GWh</i>	<i>GWh</i>	<i>GWh</i>
A1	119.9	77.8	0.0
A3	0.0	0.0	430.6
A4	0.0	0.0	0.0
A5	667.7	667.6	348.0
TE Kosovo A	787.6	745.5	778.6
B1	1 676.9	1 621.3	1 772.1
B2	1 813.7	1 977.9	1 932.6
TE Kosovo B	3 490.6	3 599.2	3 704.7
HE Gazimestan	79.2	111.6	88.0
Uvoz	399.9	490.6	685.6
Ukupna raspoloživa energija	4 757.3	4 946.9	5 256.9
<i>Potrošnja</i>	<i>GWh</i>	<i>GWh</i>	<i>GWh</i>
Sopstvena potrošnja elektrana	403.6	457.2	420.2
Direktni i interni potrošači	413.0	97.2	359.9
Gubici u prenosu	129.1	280.6	138.0
Izvoz	87.3	226.0	210.7
Gubici u distribuciji	1 101.6	1 875.0	1 507.3
Neto distribucija	2 622.7	2 010.9	2 620.2
Ukupni zahtevi	4 757.3	4 946.9	5 256.3

Centralna (žuta) kolona pokazuje stvarnu proizvodnju, uvoz, potrošnju i izvoz. Prosečna sopstvena potrošnja elektrana je oko 10.3%.

Tabela 1.5 Neto potrošnja prema kategorijama potrošača

Potrošeno u 2005. od:	GWh
Industrija	151.3
Komercijalni i javni potr.	410.9
Domaćinstva	1 447.9
Ukupna neto distribucija	2 010.1

Slika 1.2. Proizvodnja i uvoz u 2005.

Slika 1.3 Potrošnja prema klasi potrošača, gubici i izvoz u 2005.

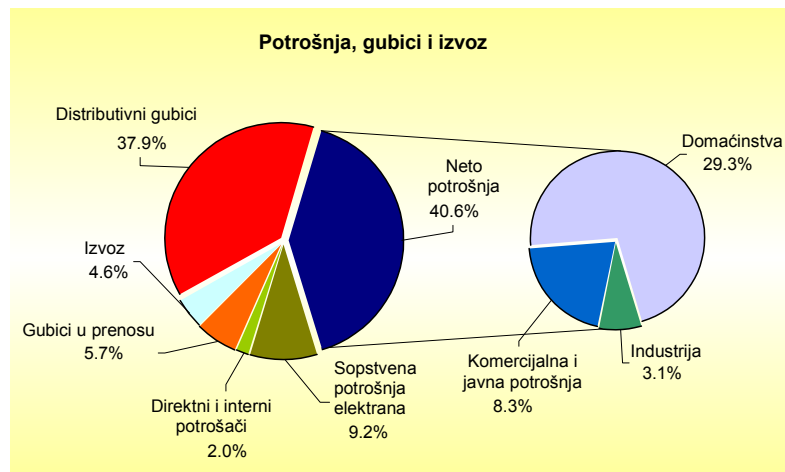

Tabela 1.6 Ukupna fakturisana električna energija i gubici

Fakturisana energija u 2005.	GWh	%
Energija isporučena sistemu	4 489.7	100.00%
Prenosni gubici	280.6	6.25%
Distributivni i komercijalni gubici	1 875.0	41.76%
Fakturisano u svim kategorijama	2 334.0	51.99%

Ukupna fakturisana električna energija u 2005. godini je 2,334 GWh i sastoji se od neto potrošnje od 2,010 GWh (distributivni potrošači, kao što je prikazano u Tabeli 1.7), potrošnje od 97.7 GWh od strane direktnih i internih potrošača i izvoza od 226 GWh.

Tabela 1.7 Mesečna stopa naplate

Mesečna stopa fakturisanja i naplate	Fakturisano		Naplaćeno	
	m€		m€	%
Jan	13.4		5.6	42.0%
Feb	13.5		6.6	48.6%
Mar	12.8		8.0	62.4%
Apr	9.5		8.4	88.5%
Maj	9.0		7.5	83.6%
Jun	8.5		5.8	68.5%
Jul	8.1		6.0	74.0%
Avg	7.9		5.9	74.5%
Sep	8.3		6.7	81.5%
Okt	10.6		5.8	54.6%
Nov	11.4		7.1	61.8%
Dec	12.0		9.8	81.7%
Ukupno	124.9		83.1	66.6%

Tabela 1.8 Broj potrošača u 2005.

Kategorija	Broj potrošača
220 kV	1
110 kV	2
35 kV	12
10 kV	224
0.4 kV I	730
0.4 kV II - dve tarife	23 559
0.4 kV II - jedna tarifa	19 458
Domaćinstva - dve tarife	219 357
Domaćinstva – jed. tarifa	57 417
Paušalno	10 733
Javno osvetljenje	354
Ukupno potrošača	331 847

1.5 UVOZ I IZVOZ ELEKTRIČNE ENERGIJE

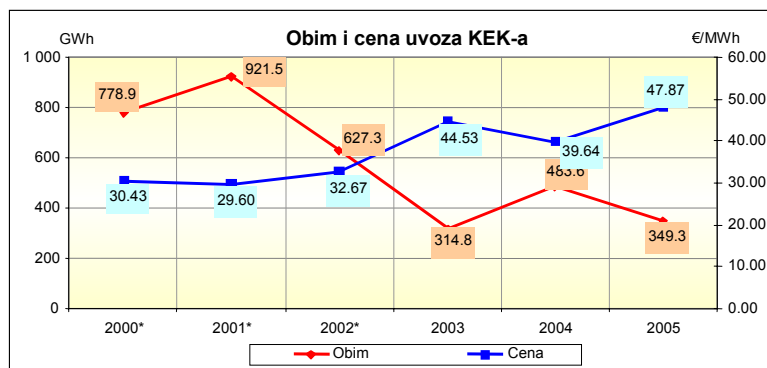
Zbog brzog porasta zahteva i nedostatka operativnih unutrašnjih kapaciteta, KEK je nastavio da uvozi značajne količine struje da bi održao režime snabdevanja 4:2 i/ili 5:1. Istorijski gledano, KEK je smanjio količinu uvezene energije ali je ponderisana prosečna cena uvoza porasla za 20.7%. U toku 2005. godine, KEK je uvezao 490.6 GWh, ugovorenih (71.8%) i razmena (28.8%). Prosečan koeficijent za razmenu u 2005. godini bio je 1.3, što znači da je za svaki MWh koji je KEK uvezao, morao da vrati 1.3 MWh kao razmenu. Veći deo uvezene energije je modulisan (od 07:00 – 23:00) i u hitnim slučajevima po potrebi, sa cenom koja varira i kreće se od 38 €/MWh pa do 63 €/MWh. U 2005. godini KEK je izvezao 225.9 GWh, ugovorenih (18%) i razmenjenih (82%) energije. Ugovorena količina se karakteriše kao nekvalitativna struja (viškovi u toku noći i/ili van vršnih sati), što je za posledicu imalo veoma niske cene.

Tabela 1.9 Istorijski podaci o uvozu električne energije (2000-2005)

KEK	Obim	Cena	Iznos
<i>Godina</i>	<i>MWh</i>	<i>(\$)</i> €/MWh	<i>(\$)</i> €
2000*	778 870	30.43	23 701 412
2001*	921 485	29.60	27 276 960
2002*	627 265	32.67	20 491 605
2003	314 794	44.53	14 016 421
2004	483 580	39.64	19 170 646
2005	349 335	47.87	16 723 315
Ukupno potrošeno na uvoz od 2000 - 2005			121 380 358

Napomena: U periodu 2000-2002, cene su u US dolarima (\$) kada je odnos dolara u odnosu na evro bio oko 1:1

Slika 1.4 Cena i obim uvoza električne energije (2000-2005)

Napomena: U periodu 2000-2002, cene su u US dolarima (\$) kada je odnos dolara u odnosu na evro bio oko 1:1

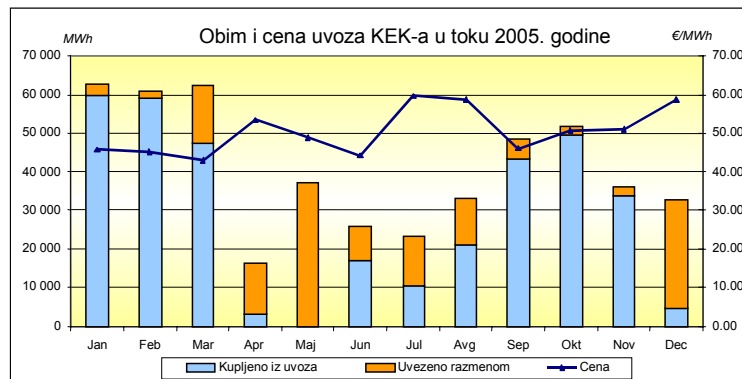
Varijacije u obimu uvoza se odnose na prekide u radu postrojenja i na raspoloživi novac za uvoz. Na početku, uvoz je bio veoma visok zbog rehabilitacije postrojenja i požara na Kosovu B, dok je uvoz posebno smanjen u toku 2003. godine kada su na raspolaganju bile tri jedinice u Kosovu A, a posebno su jedinice u Kosovu B pokazale visoku raspoloživost. Obim uvoza je povećan u 2004. godini zbog veoma niske raspoloživosti jedinica u Kosovu A.

Tabela 1.10 Mesečni uvoz i izvoz u 2005. godini

KEK	Uvoz (kupljeno)	Cena	Uvoz (razmena)	Izvoz (prodato)	Cena	Izvoz (razmena)
2005	MWh	€/MWh	MWh	MWh	€/MWh	MWh
Januar	59 750	45.86	2 875	0	-	10 170
Februar	58 890	45.07	1 820	0	-	4 960
Mart	47 180	42.90	15 085	3 864	20.00	3 660
April	3 250	53.50	13 130	336	18.50	3 000
Maj	0	-	37 040	0	-	8 150
Jun	17 220	44.23	8 580	0	-	40 830
Jul	10 695	59.47	12 650	32 690	30.18	27 420
Avgust	21 240	58.59	12 070	0	-	17 645
Septembar	43 430	45.97	5 215	0	-	17 890
Oktobar	49 300	50.81	2 380	2 820	38.83	29 970
Novembar	33 660	50.82	2 220	980	27.30	16 790
Decembar	4 720	58.70	28 232	0	-	4 790
Ukupno	349 335	47.87	141 297	40 690	29.65	185 275

Ukupan iznos novca potrošen na uvoz u 2005. godini je 16.7 miliona evra, ne uključujući razmenjenu energiju, što uz koeficijent od 1.3, daje oko 39 €/MWh (oko 5.65 miliona evra). U isto vreme, samo 1.2 miliona evra je naplaćeno od izvoza, što jasno pokazuje deficit u uvoznoj/trgovini.

Slika 1.5 Cena i obim uvoza električne energije u 2005. godini

Napomena: Nije bilo plaćenog uvoza u maju; data je prosečna cena za april i jun

1.6 PLAN FINANSIJSKOG OPORAVKA KEK-a

Rukovodstvo KEK-a pravi Plan finansijskog oporavka KEK-a. Plan finansijskog oporavka KEK-a pokriva period od 2005-2010 godine i definiše principe na kojima je plan zasnovan i ciljeve koji treba da budu postignuti. Navedeno je da je KEK u veoma lošoj finansijskoj situaciji pošto se suočava sa stalnim trgovinskim gubicima. Akumulirani gubici do 30. juna 2004. godine su 458.6 miliona evra. Ova loša finansijska situacija se pripisuje:

- slaboj naplati računa;
- zavisnosti od starih i nepouzdatih proizvodnih postrojenja (visok nivo planskih i prinudnih isključenja); i
- uvozu skupe struje za nadoknađivanje nedostajuće energije.

Data je procena potrebnih investicija u periodu od 2005-2010, koje bi, ako se sprovedu u delo, vratile KEK u zdravu finansijsku situaciju. Ukupne potrebne investicije koje su potrebne u svim sektorima KEK-a u ovom periodu su oko 800 miliona evra, od kojih bi oko 60% bilo dobijeno iz unutrašnjih sredstava a 40% od grantova. Plan predviđa povećanje naplate do 80% u 2010. godini. RKE jasno stavlja na znanje da je ovo nacrt plana, i da mogu da budu dati komentari i izvršene izmene.

1.7 INKORPORACIJA KEK-a

EAR i KPA su inicirali projekat inkorporacije/restruktuiranja. Primećeno je da restruktuiranje KEK-a treba da bude u skladu sa EU direktivama i da treba da dovede do razdvajanja neenergetskih aktivnosti i aktive (ako je ima), ostavljajući ih van nove poslovne energetske strukture. Predložena struktura inkorporacije, kao što je opisano u uvodu Poglavlja 1, u skladu je sa zahtevima zakona o energetici u odnosu na aktivnost prenosa, pošto ona predlaže osnivanje NOPST i JSC pod kontrolom akcionara Transco Holding kompanije koja obavlja aktivnosti OPS i OT, kao posebno pravno lice. Sa druge strane, preostali deo starog KEK-a sa obavezom da obalja poslove iskopavanja uglja, proizvodnje, distribucije i snabdevanja električnom energijom, pod nazivom JSC KEK New, je pod kontrolom KEK Holding-a. Restruktuiranje KEK-a treba da obezbedi slobodan pristup trećim stranama prenosnoj i distributivnoj mreži, što bi dovelo do toga da nema mešanja niti kontrole u oblastima proizvodnje energije, snabdevanja i trgovine, kao glavnih atributa razvoja budućeg tržišta energije.

Poslednji zadatak procesa inkorporacije je da registrovana aktiva i dugovi budu preneti na gore pomenute kompanije. Inkorporaciju treba smatrati preduslovom za dalji komercijalni rad novouspostavljenih kompanija.

1.8 ENERGETSKA STRATEGIJA KOSOVA ZA 2005 – 2015

Energetsku strategiju Kosova izradilo je MER u potpunoj saglasnosti sa Zakonom o energetici i Programom kosovske Vlade, i sadrži fundamentalni okvir sa fleksibilnom orijentacijom koja uzima u obzir razvoj i vremenski okvir za ispunjenje njenih ciljeva. Strategija je urađena na osnovu ranijih studija (ESTAP, KfW, Bela knjiga) i povratnih reakcija dobijenih od EAR-a i instituta RIINVEST.

Ciljevi i dugoročne aktivnosti obuhvataju period od 10 godina, dajući viziju u nekim ključnim oblastima za čak duži vremenski period. Predviđeno je da u ovom periodu predviđeno Kosovo poseduje kapacitete za proizvodnju električne energije od najmanje 1,800 MW, što bi obezbedilo stabilno snabdevanje potrošača na Kosovu i izvoz od 30-50% proizvdene energije. Drugi veoma važni ciljevi su poboljšanje energetskog sektora kroz završetak restrukturiranja KEK-a i povećanje njegovih komparativnih prednosti, obezbeđivanje pune naplate računa za utrošenu energiju do 2009. godine, uz osavremenjavanje prenosne i distributivne mreže u cilju smanjivanja tehničkih i komercijalnih gubitaka, dok se u isto vreme obezbeđuje njena puna integracija u regionalnu i evropsku regionalnu mrežu.

Ključni cilj Energetske strategije je da garantuje bezbedno i dovoljno snabdevanje lignitom u toku celog perioda rada postojećih elektrana i obezbeđivanje goriva za nove elektrane čija se izgradnja očekuje u budućnosti. Identifikovane su tri zone sa potencijalnim novim kopovima lignita, od kojih je polje Sibovac/Sibovc najvažnija zona, sa dovoljnim rezervama (oko milijardu tona) za snabdevanje 2,000 MW instalisanih kapaciteta u periodu od 40 godina.

Naglašeno je da je učestvovanje privatnih investitora u različitim segmentima energetske industrije na Kosovu neophodno, što uključuje potrebu uključivanja privatnih investicija u rad postojećih ugljenokopa i otvaranje novih. Postojeći mineralni resursi dobrog kvaliteta i mogućnost njihove eksploatacije po niskoj ceni treba da obezbedi pokriće za rudarske aktivnosti, razuman profit za privatne investitore i odgovarajući nivo prihoda za državni budžet. Rezerve lignita nude mogućnost za izgradnju novih elektrana. Novi nezavisni proizvođači energije (NPE) mogu da snabdevaju domaće tržište i regionalno tržište jugoistočne Evrope (SEE).

Vizija je da energetski sektor na Kosovu bude tehnološki napredan i finansijski održiv i da postane deo regionalnog i evropskog energetskog sistema. U toku ovog perioda sektor će se transformisati i razviti od zavisnosti od budžetskih sredstava i subvencija u sektor koji će doprineti održivosti kosovskog budžeta, i od sektora koji uvozi u veoma važan regionalni izvozni sektor.

POGLAVLJE 2 PREDLOG MODELA TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE

Mnoge zemlje širom sveta su preduzele korake ka reformisanju svojih energetske industrije na načine koji stvaraju konkurentna tržišta u cilju uvođenja efikasnosti i tržišne discipline u njihovim energetskim sektorima koji su ranije držali monopol. Uobičajeni pristup na početku se fokusira na nivo velikoprodaje, gde se proizvodnja više konkurentnih proizvodnih postrojenja nudi na "prijaci" sa koje prodavci na malo i drugi entiteti koji se bave energijom kupuju energiju na veliko, pa je tržište to koje određuje cenu. Zbog jedinstvenih fizičkih karakteristika električne energije kao artikla, naime zbog toga što ne može da bude uskladištena, činjenica da komercijalni put ne mora obavezno da predstavlja fizički put isporuke, i zbog potrebe za stalnim uravnotežavanjem sistema kao i potrebe za obezbeđivanjem posebnih službi za stabilnost sistema (pomoćne službe), modeli tržišta električne energije imaju potpuno sofisticiran dizajn i komplikovana pravila. Jedno važno pitanje u dizajniranju modela tržišta je dodeljivanje prava i odgovornosti između svih strana na tržištu. Procesom utvrđivanja dozvoljene transakcije i finansijskih potraživanja između tih strana upravlja OT (oslobađanje tržišta i poravnanje), dok je glavna uloga operatora sistema fizičko bilansiranje "u realnom vremenu" i dodeljivanje "korišćenja" sistema. Proizvođači, snabdevači, trgovci u interkonekcijama i druge strane koje trguju električnom energijom stupaju na tržište kao strana u trgovini sa svojim pravima i obavezama koji su sadržani u Tržišnim pravilima. Ipak, iznad svega je interfejs između bilansiranja u realnom vremenu i operativnih aktivnosti koje vrši operator sistema i komercijalni aranžmani za planiranje, debalans, upravljanje zagušenjima i pomoćne službe, i kako su oni integrisani sa cenama što određuje uspešnost modela tržišta.

Shodno zahtevima Zakona 2004/10 o električnoj energiji, Kosovo mora da sprovede konkurentni model tržišta u svom energetskom sektoru, a taj zadatak Zakon poverava entitetu koji se zove "Operator tržišta" (OT) kojeg određuje Vlada, što u skladu sa Zakonom o tržišnim pravilima treba da odobri RKE. OT mora da posluje nezavisno od bilo kog preduzeća koje se bavi bilo kojom aktivnošću u energetskom sektoru, osim prenosa. Ovaj entitet može da bude isti entitet kao i OPS, čije su odgovornosti naznačene u istom Zakonu o električnoj energiji. Projekat inkorporacije KEK-a je još uvek u toku, kojim se uspostavlja zaista nezavistan entitet pod nazivom NOPST koji obuhvata obe aktivnosti sa međusobno razdvojenim računima. U međuvremenu, za 2005. godinu, pošto OT još uvek nije bio određen, RKE čiji je mandat da promoviše uspostavljanje konkurentnog tržišta preuzela je obavezu uz saglasnost Vlade da razvije model tržišta i prateća pravila (Trgovinski kodeks ili Tržišna pravila – pomoćni propisi). Izrada kompletnog funkcionalnog modela tržišta, koji se trenutno nalazi na javnim konsultacijama, je jedan od dva glavna zadatka (drugi zadatak je izrada kompletne tarifne metodologije) koje je RKE uspešno obavila u 2005. godini.

Pri izradi modela tržišta i pratećih propisa, RKE je uzela u obzir i potrebne uslove za uspešno tržište i potrebe i prioritete elektro-energetskog sektora Kosova. Fundamentalni elementi koji obezbeđuju potrebne preduslove za razvoj konkurentnog i likvidnog tržišta su: ponuda je veća od potražnje; postoji okvir za nediskriminatoran pristup treće strane (PTS) mrežama; prilagođavanje od strane proizvođača i potrošača na cenovne signale koji podrazumevaju i modernu mernu i telekomunikacionu infrastrukturu; puno kupaca i puno prodavaca – neposredovanje mogućnosti upravljanja tržištem sa obe strane; i postupak subvencionisanja i kontrola životne sredine tako da se oni ne upliću u rad tržišta. Očigledno je da nijedan od ovih preduslova trenutno ne postoji na Kosovu, a većina neće biti ispunjena u doglednoj budućnosti. Utvrđivanje cena od strane RKE koje će dovesti do novih razdvojenih tarifa do kraja 2006. godine (Poglavlje 3) ukloniće unakrsne subvencije i obezbediće okvir za PTS koji uvažava troškove, dok će drugi elementi i dalje nedostajati.

S druge strane, loša finansijska situacija KEK-a i očajna sigurnost snabdevanja na Kosovu zahtevaju okvir za privlačenje privatnih investitora u proizvodnju (ali takođe kao kvalifikovanih potrošača u industriji) koji će imati veleprodajni sektor sa konkurentnim cenama i okvir za iznošenje svog proizvoda na regionalno tržište.

Rešenje koje RKE predlaže je "simulirano tržište" sa časovnim cenama i mehanizmom bilansiranja u realnom vremenu koji odražava stvarne troškove proizvodnje i uvoza, tako da bude dat odgovarajući ekonomski signal budućim investitorima i bude obezbeđen pravi podsticaj snabdevačima (trenutno KEK), uvoznicima/izvoznicima i kvalifikovanim potrošačima da sklapaju korektne ugovore izbegavaju debalans. Model je simulacija onoga što konkurentno tržište treba da omogućiti, tj.

racionalne cene sa cenama koje su tako oblikovane da odražavaju redosled zasluga u pružanju usluga sa fiksnim troškovima koji se prvenstveno vraćaju onda kada postoji malo rezervnih kapaciteta. Priliv prihoda koji je zasnovan na troškovima smanjuje rizik. Razuman rizik bolje privlači kapital od računanja samo na cenovne garancije. Okruženje koje se odnosi na rizik koje može da podrži privatni kapital funkcioniše samo uz racionalne cene.

Model daje: časovne cene koje zavise od potražnje, predstavljaju procenjene troškove proizvodnje (model dodeljuje fiksne troškove svakom proizvođaču, po redosledu zasluga, dodeljuje fiksne troškove, uključujući povraćaj investicija na periode veće potražnje u proporciji sa nivoom rezervnih kapaciteta u tom periodu); model koristi pripisanu vrednost izgubljenog opterećenja za nerealizovana potraživanja koja se smatra troškom rezervnih malih proizvođača u velikoj primeni na Kosovu. Rezultati su vidljive cene za merenje ugovora koje kvalifikovani potrošači mogu da sklapaju; bilansni mehanizam koji obezbeđuje cenu debalansa čije izbegavanje utvrđuje tržišnu cenu. Ovaj model se takođe primenjuje u utvrđivanju cena prenosa između proizvodnje i snabdevanja koji su u posedu dominantne strane (KEK).

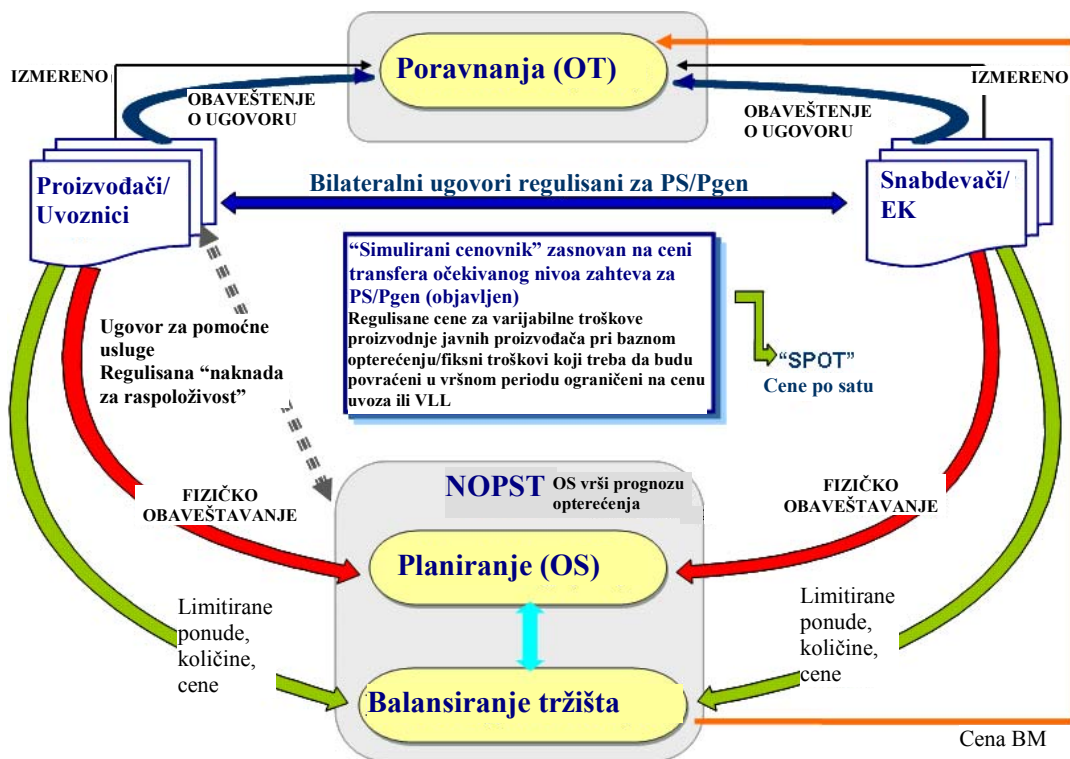
Tip izabranog modela je "Neto pul" (Net Pool) sa mehanizmom bilansiranja u realnom vremenu (regulisana ponuda i potražnja u prelaznom periodu) sa kapacitetom koji potvrđuje podsticanje novih proizvodnih kapaciteta. "Neto pul" je izabran pošto ovaj model lakše uzima u obzir interkonekcijsku trgovinu i privlačniji je za moguće investitore koji bi želeli i da izvoze na regionalno tržište. U ovom tipu tržišta većina energije se razmeni ili proda kroz bilateralne ugovore, koji definišu kupljenu/prodatu energiju u MWh u svakom od perioda poravnanja (1 sat); postoji samo otpremanje i mehanizam za preostali balans, dok preostali debalansi idu u poravnanje; naravno da postoji podsticaj za balansiranje preko utvrđivanja cena povratnog (ex-post) debalansa, čak i ako u početnom prelaznom periodu ponuda i potražnja u balansnom mehanizmu imaju ograničenu cenu koju utvrđuje RKE prema varijabilnim troškovima jedinica. Kao što je gore pomenuto, model daje simulirane tržišne cene zbog nedovoljne trgovinske likvidnosti za postojanje punog tržišta. RKE će koristiti simulaciju da odredi velikoprodajnu cenu prenosa proizvodnje KEK-a, a takođe će koristiti simulaciju za određivanje cena preko ponude i potražnje. Model je dalje objašnjen u donjem tekstu.

Da bi se podstakla izgradnja novih proizvodnih kapaciteta i u odsustvu dugoročnih sporazuma o kupovini energije (SKE), što zabranjuje Zakon o električnoj energiji, RKE je odlučila da u model tržišta uvede i sertifikat o kapacitetu. Ukratko, model je sledeći:

- obaveza pridržavanja snabdevača; obaveza snabdevača pokriva zahtev za sigurnošću (tj. vršni zahtevi + X% margina rezerve koju određuje RKE)
- prodaja od strane proizvođača; proizvođači deklarišu svoju raspoloživost i dobijaju preliminarne sertifikate; OPS ima pravo da proveri tu raspoloživost uz neposrednu najavu i može da zahteva da sertifikat bude vraćen u slučaju neispunjavanja uslova; proizvođač može da vrati sertifikat u slučajevima kada nije ispunio uslove snabdevačima ili mora da otkupi druge sertifikate na tržištu (ili plati kaznu); proizvođači prodaju sertifikate snabdevačima
- OT registruje sve transfere sertifikata; Uvoznici dobijaju sertifikate za svaki uvezeni MWh (važeći za sat u kojem je došlo do uvoza); Izvoznici moraju da zahtevaju sertifikat za svaki izvezeni MWh (važeći za sat u kojem je došlo do izvoza); Pri poravnanju OT obračunava koliko sertifikata svaki snabdevač ili izvoznik zahteva (na osnovu zahteva u tom satu); OT obračunava koliko zahteva svako zahteva i određuje kaznu za svaki nedostajući MW u tom satu; Važeću visinu kazne obračunava OT
- Kazna za nepridržavanje; procena zasnovana na efikasnom obezbeđivanju sigurnosti napajanja; predviđena kazna za vršne sate obračunata je u Regulatornom prilogu; Kazna po satu je proporcionalna ukupnom manjku u broju sertifikata koji se odnose na referentnu tačku obračunatu za kaznu za vršne sate; Ako nema nacionalnog manjka znači da nema kazne; Gomilanje sertifikata ne dovodi do kažnjavanja onih koji nemaju nijedan; Nivo kazne u satu utvrđuje se na osnovu nivoa potražnje i neto izvoza

Svrha inkorporacije sertifikata kapaciteta u mode je da se stimuliše sigurnost napajanja i obezbedi da fiksni troškovi starijih proizvodnih jedinica budu povraćeni. To takođe garantuje prihod za rehabilitaciju jedinica u Kosovu A i doprinos za finansiranje izgradnje novih jedinica. Modeliranje sugerise da će oko 50 miliona evra godišnje biti potrošeno na sertifikate kapaciteta.

Slika 2.1 Dizajn tržišta – Neto pul

Kao što je rečeno, glavnina transakcija električne energije obavlja se kroz bilateralne ugovore koji su dogovoreni između strana i samo preostali debalansi moraju da budu dogovoreni preko tržišta. Ugovori mogu da budu fizički ili finansijski i između ostalog sadrže 4 glavna elementa: definisani period, definisana količina energije, definisana lokacija i cena. Debalansi se mere kao razlika između izmerene i ugovorene energije.

Pored obavljanja svojih aktivnosti na rešavanju debalansa, Operator sistema unapred objavljuje svoje dugoročne prognoze (godišnje prognoze) maksimalno očekivanih potraživanja i prosečna časovna potraživanja (i jedno i drugo u MW) za svaki mesec, u cilju pružanja pomoći sklapanju bilateralnih ugovora u cilju izbegavanja debalansa. Model obezbeđuje mogućnosti za kupovinu pomoćnih usluga po regulisanim cenama i poseduje detaljne aranžmane za učestvovanje uvoznika/izvoznika putem interkonekcija. Operator sistema obračunava i objavljuje potrebnu Marginu rezerve, što predstavlja količinu kapaciteta iznad predviđenih potraživanja koja je potrebna u cilju obezbeđivanja prenosnog sistema.

Model sadrži "balansni mehanizam" u realnom vremenu za odstupanja od očekivane potrošnje i/ili planirane proizvodnje. Ipak, u prelaznom periodu ponuda i potražnja u balansnom mehanizmu biće ograničeni (regulisani). Cena debalansa se izvodi kao ponderisani prosek cena svih neoznačenih zahteva ili prihvatanja ponuda u balansnom mehanizmu, a prihvaćena je u cilju smanjivanja energetskog debalansa. To znači da je bilo koje prihvatanje koje je suprotno tržišnom debalansu isključeno iz utvrđivanja cena (tj. ako je tržište dugo – ugovorene kupovine premašuju izmerene – tada se sva prihvatanja ponuda ignorišu jer one doprinose produžavanju tržišta umesto da ga približavaju balansu. Slično, prihvatanje zahteva se ignoriše pri utvrđivanju cene debalansa kada je tržište kratko.

Kao što je objašnjeno u gornjem tekstu, kada za neko vreme postoji dominantna strana, model obračunava "simuliranu" časovnu tržišnu cenu iz koje će cena transfera između KEK Snabdevanja i proizvodnog dela KEK-a biti izvedena na osnovu punog povraćaja troškova proizvodnje. Ova kriva

cene biće objavljena dan (ili dva) unapred i predstavljajući odgovarajući ekonomski signal za kvalifikovane potrošače, uvoznike/izvoznike i moguće investitore. Svrha “simulirane” tržišne cene je da postavi pravila pomoću kojih dominantni učesnici mogu da dobiju regulisani prihod u toku godine na način koji može da bude preovlađujući ako bude postojalo potpuno konkurentno tržište. Cena koja iz toga proizađe može da bude korišćena za utvrđivanje cene po kojoj rezerva može da bude ponuđena, kao i cena ponuda balansnog mehanizma. Takođe postoji zahtev za utvrđivanje seta regulisanih cena po kojima javni snabdevač kupuje proizvedenu energiju iz HE Gazivode, koja je obavezana Zakonom da ponudi svoju proizvedenu energiju javnom snabdevaču. Priroda isporuke koju nudi ovo postrojenje sugerise da bi cena dela energije trebalo da bude utvrđena pri osnovnom opterećenju, ali bi jedan njen deo trebalo da ima premijsku cenu zato što se isporučuje u časovima vršnog opterećenja.

Od dominantne strane se zahteva da dostavi RKE-u pregled svojih varijabilnih troškova zajedno sa pregledom fiksnih troškova proizvodnje za svaku proizvodnu jedinicu. Troškovi proizvodne jedinice koja ne pripada dominantnoj strani utvrđuju se statističkom procenom, međunarodnom ekspertizom i ispitivanjem proizvođača i interkonekcijskih trgovaca. Za svaku proizvodnu jedinicu varijabilni troškovi predstavljaju zbir tih troškova koji su na odgovarajući način konvertovani u cenu po MWh energije isporučene prenosnom sistemu. Ovi troškovi biće korišćeni pri godišnjem modeliranju kosovskog velikoprodajnog tržišta.

Smatramo da je ovaj model potpuno kompatibilan sa svim predlozima na Regionalnom tržištu (RT) i on nam omogućuje da se sa maksimalnom fleksibilnošću integrišemo u bilo koji budući regionalni razvoj. “Bruto” (ili obavezni) pul model bio bi mnogo nefleksibilniji kada se radi o nominacijama preko interkonektora. Rezultati modela pri formiranju velikoprodajnih cena zavisiće od pretpostavki zauzetih tokom utvrđivanja cena. Moramo takođe da primetimo da je u ovom trenutku ovo predlog, a da će konačni model tržišta tek da bude potpuno razvijen, elaboriran i “naštelovan” od strane NOPST-a, očigledno u periodu dok traje tehnička pomoć koju sada dobija. NOPST mora da dostavi RKE-u svoj konačni predlog na odobravanje. U idealnom slučaju, RKE bi želela da da to stupi na snagu 1. januara 2007. godine.

POGLAVLJE 3 TARIFNA METODOLOGIJA ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU I UTVRĐIVANJE CENA

U toku 2005. godine, osnov za ekonomsko regulisanje elektro-energetskog sektora od strane RKE činila su dva važna pravila (pomoćni propisi) koja su razvijena i usvojena: "Pravilnik o principima obračuna tarifa u elektro-energetskom sektoru" i "Tarifna metodologija za elektro-energetski sektor", uz prateće propise u obliku regulatornih akata koje čine "Smernice za regulatorno računovodstvo" i "Plan sprovođenja", koji će biti korišćeni pri prvom utvrđivanju cena od strane RKE, do kojeg će doći u toku 2006. godine.

3.1 PRAVILNIK O PRINCIPIMA OBRAČUNA TARIFA U ELEKTRO-ENERGETSKOM SEKTORU (PRAVILNIK O CENAMA)

U skladu sa Poglavljem 9 Zakona o energetsom regulatoru br. 2004/9, Bord RKE je izdao Pravilnik o principima obračuna tarifa u elektro-energetskom sektoru Kosova ("Pravilnik o utvrđivanju cena") na javnom zasjedanju održanom 15. decembra 2005. godine. Pravilnik je bio predmet obimnog postupka konsultacija.

Svrha

Pravilnik o cenama opisuje proces kojim RKE:

- utvrđuje odobrene prihode koji treba da budu vraćeni energetske preduzećima iz regulisanih tarifa;
- dobija zahteve od strane energetskih preduzeća za odobravanje regulisanih tarifa; i
- razmatra i donosi odluku o regulisanim tarifama.

Razmatranje i odobravanje regulisanih tarifa

Pravilnik o utvrđivanju cena postavlja dva posebna pravca pri razmatranju i odobravanju regulisanih tarifa od strane RKE, u zavisnosti od toga da li su troškovi koji treba da budu vraćeni po odobrenim tarifama unapred utvrđeni za određeni broj godina (stope zasnovane na učinku), ili se procenjuju godišnje, u isto vreme kad i zahtevi za odobravanje tarifa.

Po **stopama zasnovanim na učinku**, RKE utvrđuje maksimalne odobrene prihode koje nosilac licence može da dobije iz regulisanih tarifa pre nego što dobije zahtev za odobravanje tarifa. Ovi prihodi se utvrđuju za više godina unapred (kontrola cena) u postupku utvrđivanja cena. Principi koji rukovode utvrđivanjem odobrenih prihoda i njihovim prilagođavanjem u toku perioda kontrole cena, su posebno izneti u tarifnoj metodologiji.

Kada RKE donese odluku o odobrenim prihodima za naredni period kontrole cena, na kraju postupka utvrđivanja cena, nosioci licenci podnose zahteve za odobravanje svojih regulisanih tarifa. Takav zahtev mora da pokaže da su prihodi stečeni po regulisanim tarifama u skladu sa prihodima koji su odobreni u okviru kontrole cena, i da je struktura u skladu sa principima utvrđenim u tarifnoj metodologiji. Ako RKE pri razmatranju zahteva zaključi da su ovi zahtevi ispunjeni, ona odobrava tarife. U suprotnom, RKE može da ili zahteva izmene predloženih tarifa ili da u potpunosti odbije zahtev i zahteva da bude podnet novi zahtev.

Kada se tarife utvrđuju po **stopama koje nisu zasnovane na učinku**, tada podneti zahtev za odobravanje tarifa mora da sadrži dokaz o prethodnim i predviđenim troškovima nosioca licence koji treba da budu vraćeni iz predloženih tarifa, kao i njihovo obrazloženje. Pošto je za razmatranje ovih troškova potrebno znatno više vremena u odnosu na zahteve po stopama zasnovanim na učinku, kada RKE treba samo da se uveri da je zahtev u skladu sa prethodno utvrđenim odobrenim prihodima, period koji se odobrava za razmatranje zahteva po stopama koje nisu zasnovane na učinku je znatno duži.

Kada su tarife regulisane po **stopama koje nisu zasnovane na učinku**, tada se zahtevi za odobravanje tarifa koji su podneti shodno Tarifnoj metodologiji koju je donela RKE, mrežne tarife i

maloprodajna margina koju dobija javni snabdevač, utvrđuju po stopama zasnovanim na učinku. Simulirana velikoprodajna tržišna cena električne energije i rezultujuća regulisana prodajna cena postojećih proizvođača utvrđivaće se godišnje po stopama koje nisu zasnovane na učinku, zbog postojanja značajnih nepoznanica koje okružuju troškove uvoza i programe kapitalnih troškova.

Učestvovanje svih zainteresovanih strana

Pravilnik o utvrđivanju cena zahteva da RKE obavesti učesnike o početku utvrđivanja cena ili prijema zahteva za odobravanje tarifa, pri čemu treba da bude ostavljeno dovoljno vremena za dostavljanje komentara u vezi sa tim. Pravilnik takođe zahteva da RKE održi javnu raspravu uvek kada razmatra tarife javnog snabdevača (konačne tarife koje se naplaćuju nekvalifikovanim potrošačima), kao i u drugim prilikama kada je to moguće. RKE je takođe obavezna, prema Pravilniku o utvrđivanju cena, da objavi sve dokumente, podatke i podneske koje je dobila, kao i svu dokumentaciju RKE-a koja se odnosi na utvrđivanje cena ili zahtev za odobravanje tarife na svojoj internet stranici, imajući pri tom u vidu standarde ograničenja koji se odnose na poverljiva dokumenta.

Suprotni stavovi i žalbe

Učesnicima na raspolaganju stoje tri mogućnosti za iskazivanje neslaganja sa odlukom RKE u vezi sa utvrđivanjem tarifa ili zahtevom za odobravanje tarifa. Oni mogu u roku od 15 dana da traže od RKE da ponovo razmotri svoju odluku na osnovu novog dokaza, promene zakona ili činjenične greške ili greške u primeni zakona. RKE ima na raspolaganju 15 dana da odluči da li prihvata zahtev, pa ako to uradi, ima na raspolaganju još 30 dana da ponovo razmotri zahtev, pa ako ga smatra opravdanim, donese revidiranu odluku.

Učesnici mogu i da zahtevaju stručnu reviziju odluke RKE u roku od 15 dana od dana njenog donošenja. Ako su učesnici nezadovoljni rezultatom stručne revizije, oni mogu da se žale sudu i da zahtevaju poništenje odluke RKE.

3.2 TARIFNA METODOLOGIJA

Bord RKE je usvojio Tarifnu metodologiju na javnoj sednici održanoj 15. decembra 2005. godine, u skladu sa Članom 46. Zakona o energetsom regulatoru koji zahteva izradu i objavljivanje metodologije.

Svrha

Metodologija navodi kako RKE namerava da utvrdi odobrene prihode koji bivaju vraćeni nosiocima licenci iz regulisanih tarifa, kao i principe sa kojima regulisane tarife koje predlažu nosioci licenci moraju da budu u skladu.

Definicija regulisanih tarifa

Prema odredbama Zakona o električnoj energiji i Zakona o energetsom regulatoru, regulisane tarife se definišu kao tarife koje se primenjuju pri prodaji od strane proizvođača čiji su kapaciteti veći od 5 MW koji posluju na dan proglašavanja Zakona (30. jun 2004. godine) javnom snabdevaču, za priključak i korišćenje prenosne i distributivne mreže i od javnog snabdevača nekvalifikovanim potrošačima. Ostale tarife, iako nisu direktno regulisane, ostaju pod nadzorom RKE kada ih naplaćuje dominantan entitet da bi se obezbedilo da one odražavaju troškove i da ne budu diskriminatorne. Slika 3.1 ilustruje ove tarife, koje su regulisane i neregulisane u kosovskoj elektro-energetskoj industriji.

Slika 3.1 Regulisane i neregulisane tarife

	Javni snabdevač	Ostali snabdevači	TNO	DNO	Nekvalifikovani potrošač	Kvalifikovani potrošač
KEK Genco	Velikoprodajna cena	Velikoprodajna cena	Naknada za priključak			
NPE	Velikoprodajna cena	Velikoprodajna cena	Naknada za priključak	KDS / Naknada za priključak		
Javni snabdevač			KPS	KDS	Maloprodajna cena	Maloprodajna cena
Ostali snabdevači			KPS	KDS	Maloprodajna cena	Maloprodajna cena
Nekvalifikovani potrošač			Naknada za priključak	Naknada za priključak		
Kvalifikovani potrošač			Naknada za priključak	Naknada za priključak		

X	Regulisane tarife
X	Neregulisane tarife

Regulisane proizvođačke tarife

RKE želi da obezbedi da regulisanje proizvođačkih tarifa ne dovodi do novih smetnji na velikoprodajnom tržištu električne energije, tako što na primer, drži tržišne cene ispod troškova novih investicija, čak kada postoji deficit kapaciteta. Prema nacrtu Tržišnih pravila, RKE predviđa Simulacioni model veleprodajnog tržišta (SMVT), čije parametre odobrava RKE, koji će biti korišćen za utvrđivanje odobrenih cena, zahteva i ponuda koje podnose dominantni proizvođači, kao što je objašnjeno u gornjem Poglavlju 2. Cene koje proizađu iz ovog SMVT će takođe biti korišćene za utvrđivanje regulisanih tarifa koje naplaćuju postojeći proizvođači kada prodaju energiju javnom snabdevaču. To će obezbediti doslednost između cena na veleprodajnom tržištu i cena koje su obuhvaćene sporazumom o kupovini energije (SKE) sa javnim snabdevačem. Kada to dovodi do toga da regulisani proizvođači zarađuju više od svojih razumnih troškova, shodno proceni RKE, razlika mora da bude vraćena potrošačima.

Regulisane proizvođačke tarife se razmatraju jednom godišnje u skladu sa odredbama Zakona o električnoj energiji koje se odnose na SKE sa javnim snabdevačem i sa predviđenim korišćenjem SMVT prema Tržišnim pravilima.

Kada se od javnog snabdevača zahteva da kupuje po neregulisanim cenama, tada RKE utvrđuje, na godišnjem nivou, opravdanost naknada koje su za tu svrhu uključene u SKE.

Regulisane tarife za prenos i distribuciju

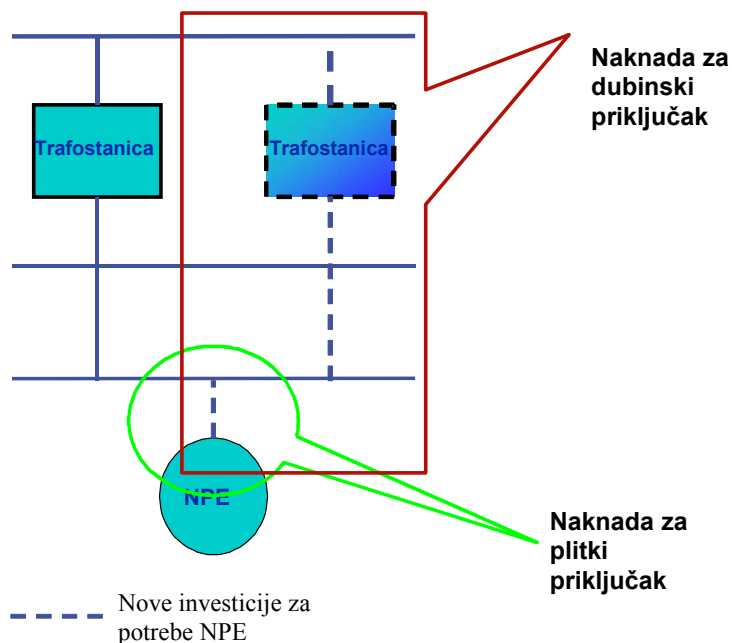
Troškovi Operatora prenosnog i distributivnog sistema bivaju vraćeni preko naknada za korišćenje sistema (KS) i naknada za priključak.

Naknada za priključak

Zbog toga što je kosovski sistem mali i zbog loše postojeće pouzdanosti sistema, priključivanje većeg novog korisnika verovatno će zahtevati velike investicije na mreži. Da bi se obezbedilo da korisnik uvidi postojanje ovih troškova, RKE će zahtevati od svih korisnika koji se priključuju na prenosni sistem i svih proizvođača čiji je kapacitet veći od 5 MW koji se priključuju na distributivni sistem da plaćaju naknadu za "dubinski" priključak. To obuhvata troškove direktnog priključka na postojeću mrežu i bilo koju investiciju koja je potrebna za ojačanje postojeće mreže u cilju prihvatanja novog

opterećenja na drugim mestima. Ostali korisnici plaćaju naknadu za “plitak” priključak, koji pokriva troškove samo njihovog direktnog priključka. Razlika između ove dve naknade ilustrovana je na donjoj slici. Najmanji potrošači, koji se nalaze blizu postojeće mreže, plaćaju standardnu naknadu za plitak priključak.

Slika 3.2 Naknade za dubinski i plitki priključak

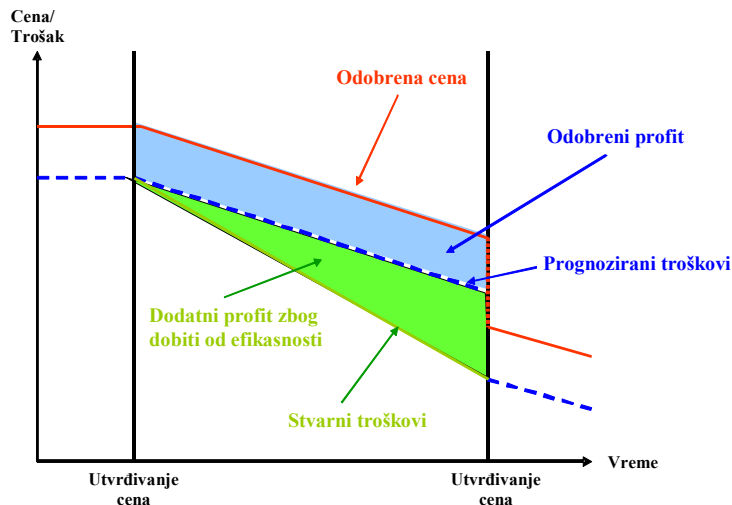

Operatori prenosnog i distributivnog sistema biće obavezni da ponude standardne uslove za priključak koje mora da razmotri i odobri RKE. Kada potrošač osporava naknadu za priključak koju je obračunao Operator sistema, on može da podnese žalbu RKE-u.

Naknada za korišćenje sistema

Ostali troškovi, uključujući troškove Operatora tržišta, bivaju nadoknađeni preko naknada za korišćenje sistema. Prema Metodologiji, RKE predlaže usvajanje regulisanje naknada za prenos i distribuciju po stopama zasnovanim na učinku u obliku limitiranih cena. Troškovi, uključujući dobit od projektovane efikasnosti, predviđaju se za trogodišnji period kontrole cena. Nosiocima licenci je dozvoljeno da zadrže bilo koju dodatnu dobit koja proizađe iz smanjivanja njihovih troškova ispod prognoziranog nivoa do kraja perioda kontrole cena. Ovo će pružiti podsticaj nosiocima licenci da smanje troškove, dok će za uzvrat potrošači imati korist od toga što će cene biti umanjene tako da odgovaraju novim nižim nivoima troškova pri sledećem utvrđivanju cena. Koncept limitiranja cena je ilustrovan na donjoj slici 3.3.

Slika 3.3 Ilustrovane granice cena (stope zasnovane na učinku)

Između dva utvrđivanja cena, maksimalni odobreni prihodi nosilaca licenci koji su dobijeni iz regulisanih tarifa prilagođavaju se godišnje na osnovu sledeće formule:

$$REV_t = MAR_{t-1} * (1 + CPI_t - X) * [(1 - PCAP) + PCAP * (VOL_t / VOL_{t-1})] + LOS_t + K_t$$

ge je:

REV_t	Dozvoljeni prihodi dobijeni iz regulisanih tarifa u godini t
MAR_t	Maksimalni odobreni prihodi, pre nadoknade gubitaka i izvršenog korekcionog prilagođavanja. Posle toga, obračunavaju se prema formuli
CPI_t	Indeks potrošačke cene (inflacija) ili indeks slične cene
X	Faktor realnog prilagođavanja. Određuje ga RKE
$PCAP$	Deo varijabilnih troškova u ukupnim troškovima (ili komponenta ograničavanja cena). Utvrđuje ga RKE. Za Operatora prenosnog sistema, PCAP je 0
VOL_t	Prenete količine
LOS_t	Nadoknada gubitaka (videti donji tekst). Utvrđuje je RKE
K_t	Korekcionni faktor za umanjene ili povećane povraćaje fiksne komponente odobrenih prihoda u prethodnoj godini

U suštini, to kaže da

- maksimalni odobreni prihodi u tekućoj godini (t) se obračunavaju kao maksimalni odobreni prihodi pre odbijanja nadoknade za gubitke i ispravke u prethodnoj godini, pomnoženi merom povećanja troškova (indeks inflacije) umanjenom za stvarno prilagođavanje (faktor X).
- Za distributivnu licencu, odobreni prihodi se takođe prilagođavaju pomoću rasta količine energije u proporciji sa udelom varijabilnih troškova u ukupnim troškovima, onako kako utvrdi RKE (tako, na primer, ako uzmemo da varijabilni troškovi čine 50% ukupnih troškova a količina prenete energije poraste za 10%, tada će odobreni prihodi biti povećani za 5%). Za Prenosnu licencu, svi troškovi se uzimaju kao fiksni pa se stoga maksimalni odobreni prihod ne menja sa promenom prenete količine.
- Na obračunati odobreni prihod dodaje se nadoknada za gubitke (videti donji tekst) i faktor korekcije (faktor K) koji povećava ili umanjuje povraćaj odobrenih prihoda u prethodnoj godini zbog razlike između prognoziranih i stvarnih prenetih količina. Na taj način stvarno prenete količine uopšte ne utiču na prihod nosilaca licenci, za odnos njihovih troškova (i prihoda) koji se smatra fiksnim.

Kada uspostavlja kontrolu cena, RKE utvrđuje početnu vrednost za odobrene prihode i faktor X tako da sadašnja vrednost predviđenih odobrenih prihoda (u stvarnim uslovima) koje nosioci liceni zarade tokom perioda kontrole cena odgovara vrednosti nivoa efektivnih troškova koje utvrdi RKE.

Nosioci licenci jednom godišnje podnose RKE-u svoje predložene naknade za korišćenje sistema za narednu godinu na razmatranje i odobravanje.

- Očekivani prihodi zarađeni iz predloženih tarifa odgovaraju maksimumu koji odobri RKE.
- Predložene tarife odražavaju troškove, a posebno:
 - struktura tarifa široko odgovara relativnim dugoročnim marginalnim troškovima snabdevanja svakog tipa potrošača na svakom naponskom nivou;
 - osnov za naknade odražava glavne uzroke troškova nosioca licence. Za prenosnu i distributivnu mrežu, postoji potreba ispunjavanja zahteva pri vršnom opterećenju koja značajno utiče na zahtevne sistema, pa stoga, naknade za korišćenje sistema u cilju nadoknađivanja troškova same mreže, tamo gde je to potrebno treba da budu zasnovane na udelu svakog korisnika u vršnom opterećenju. Naknade za povraćaj troškova sistema i funkcionisanja tržišta mogu da budu zasnovane na količini energije, kao ovlašćenja za relativno korišćenje ovih usluga od strane korisnika sistema.

RKE takođe očekuje da troškovi koji se odnose na mrežu mogu da budu povraćeni samo od potrošača, a ne od proizvođača. Primena naknade za dubinski priključak znači da proizvođači svoje pune troškove vide u smislu odluke gde da se priključe na mrežu, bez obzira na bilo koju naknadu za korišćenje mreže koju moraju da plate. Stoga nema nikakve koristi od toga da se traži od proizvođača da plaćaju naknadu za korišćenje mreže niti koristi za krajnje potrošače (koji bi morali na kraju da plate te troškove bez obzira kom entitetu su pripisani). Kao posledica toga, jednostavnije da se oni pripisuju isključivo potrošnji.

Podsticajni mehanizmi

Odobreni prihodi sadrže dva mehanizma predviđena da ojačaju podsticaje za operatore prenosnog i distributivnog sistema u cilju maksimalizacije njihove efikasnosti i minimiziranja troškova za potrošače. Prvi od tih mehanizama odnosi se na gubitke. Stvarne troškove tehničkih i komercijalnih gubitaka (razlika između enerije koja ulazi u mrežu i izlazi iz nje) plaćaju odgovarajući operatori sistema snabdevačima. Da bi povratili ove troškove, operatori sistema dobijaju naknadu za troškove gubitaka koje oni mogu da povrate iz regulisanih tarifa i/ili putem doprinosa iz vladinog budžeta. Razliku između dozvoljenog nivoa gubitaka i stvarnih gubitaka snose operatori sistema – što im daje snažan podsticaj da smanje gubitke ispod nivoa koji je odobrila RKE.

Drugi mehanizam obuhvata podelu troškova funkcionisanja od strane operatora prenosnog sistema u cilju usklađivanja ponude i potražnje korišćenjem balansnog mehanizma i ugovora o rezervi (kao što je opisano u Tržišnim pravilima). Kada ti troškovi premaše projektovani nivo, deo razlike (do gornje granice) snosi operator sistema. Slično, operator sistema zadržava deo bilo koje uštede do koje dođe smanjenjem ovih troškova ispod predviđenog nivoa.

Regulisane maloprodajne tarife

Maloprodajne ili krajnje tarife koje naplaćuje javni snabdevač nekvalifikovanim potrošačima predstavljaju zbir cene nabavke energije, regulisanih naknada za prenos i distribuciju i nadoknade za troškove samog javnog snabdevača, uključujući dozvoljenu marginu dobiti u cilju kompenzacije zbog rizika koji on snosi. Odobreni troškovi i margina profita se regulišu u okviru trogodišnje limitirane cene, slično onome što se primenjuje na operatore prenosnog i distributivnog sistema.

Javni snabdevač predlaže regulisane tarife na godišnjem nivou. One obuhvataju regulisane troškove kupovine energije, troškove balansiranja i naknade za korišćenje mreže. Troškovi balansiranja zavise od podsticajnog mehanizma koji se primenjuje na javnog snabdevača koji snosi deo bilo kojih troškova koji premaše nivo koji je odobrila RKE i koji dobija udeo bilo koje uštede zbog smanjivanja bilo kojih troškova ispod tog nivoa, s tim što su utvrđene granice maksimalnih iznosa koji mogu da budu plaćeni ili dobijeni iz tog mehanizma.

Pri predlaganju regulisanih tarifa, od javnog snabdevača se zahteva da obezbedi da one odražavaju troškove i da, koliko je to moguće, sadrže istu strukturu i osnov plaćanja koji su uključeni u regulisano velikoprodajno tržište i u naknade za korišćenje mreže.

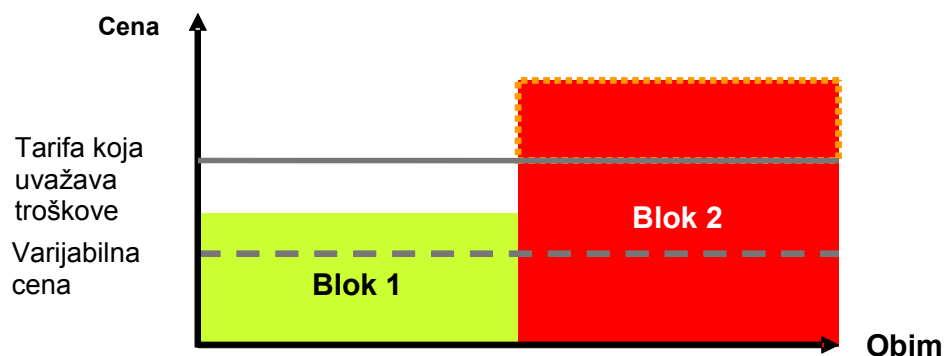
Zadovoljavanje socijalnih potreba

Pri regulisanju tarifa, RKE vodi računa o potrebi za ojačavanje socijalne i ekonomske kohezije na Kosovu. Tarifna metodologija odražava ovo na dva načina:

- regulisane tarife za svaku kategoriju potrošača su iste na celom Kosovu;
- od javnog snabdevača se očekuje da ponudi rastuću blok tarifu za kategoriju domaćinstava, prema kojoj se domaćinstvima čija je potrošnja u granicama prvog bloka naplaćuje niža tarifa, s tim što se razlika nadoknađuje iz više tarife koja se naplaćuje potrošačima čija je potrošnja iznad tog nivoa.

Koncept rastuće blok tarife je prikazan na slici 3.4. U skladu sa važećim propisima, unakrsne subvencije mogu da postoje samo u kategoriji domaćinstava, a ne i između različitih kategorija potrošača.

Slika 3.4 Ilustrovani blokovi porasta

POGLAVLJE 4 POMOĆNI PROPISI – ZAŠTITA POTROŠAČA

4.1 POMOĆNI PROPISI

U skladu sa Članom 15.1 Zakona 2004/9 o Energetskom regulatoru, RKE je odgovorna za donošenje i sprovođenje regulatornog okvira za energetski sektor na Kosovu, uz obezbeđivanje nediskriminacije, efikasne konkurencije i efikasnog funkcionisanja energetskog tržišta.

U toku 2005. godine, RKE je postigla velike rezultate u kompletiranju regulatornog okvira kroz izradu, izdavanje i usvajanje u okviru postupka javnih konsultacija, više zakonskih akata i pomoćnih propisa u obliku pravilnika, dekreta, aktova, uputstava, smernica i odluka.

Svi pravilnici RKE su pripremljeni u konsultacijama sa različitim učesnicima, ministarstvima, energetskim kompanijama, donatorima i u tesnoj saradnji sa konsultantima koje finansiraju USAID i EAR.

Pravilnici u obliku nacрта su objavljeni na zvaničnoj internet stranici RKE a svi učesnici su informisani o takvom objavljivanju najmanje 2 do 3 nedelje pre javnog razmatranja. Da bi se omogućilo različitim učesnicima da dostavljaju pisane komentare, RKE je otvorila elektronsku adresu. Posle utvrđivanja krajnjeg roka za dostavljanje komentara na nacrt, RKE objavljuje datum i dnevni red za javno razmatranje i poziva učesnike da prisustvuju.

RKE par nedelja prima komentare, pa na javnom razmatranju član Borda RKE (ili određeni član osoblja RKE) prezentuje nacrt i čita sve komentare koji su dobije pre ili u toku javnog razmatranja, objašnjava razloge zašto su neki komentari prihvaćeni ili ne, i pruža mogućnost javnosti za dodatne komentare. Bord glasa o nacrtu i odlučuje većinom glasova. Konačna verzija usvojenog Pravilnika se zatim objavljuje na internet stranici RKE, a učesnici o tome bivaju na odgovarajući način obavešteni.

Pravilnici koje je donela RKE

a) Kodeks ponašanja i etike

Kodeks ponašanja i etike RKE postavlja vodeće etičke principe i pravila ponašanja kojih moraju da se pridržavaju osoblje i članovi Borda RKE. Kodeks je u obliku nacрта objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE 10.12.2005. godine. Javno razmatranje je održano 17.11.2005. godine, a Bord RKE ga je usvojio 15.12.2005.

b) Statut RKE

Statut Regulatorne kancelarije za energetiku utvrđuje unutrašnju strukturu, organizaciju, zastupanje, ovlašćenja, postupak donošenja odluka, redosled aktivnosti, postupak zapošljavanja osoblja, kao i odgovornosti članova osoblja Regulatorne kancelarije za energetiku (RKE). Statut u obliku nacрта je objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE 10.12.2005. godine. Javno razmatranje je održano 17.11.2005, a Bord RKE ga je usvojio 15.12.2005. godine.

c) Pravilnik o principima obračuna tarifa u elektro-energetskom sektoru (Pravilnik o utvrđivanju cena)

Ovaj Pravilnik utvrđuje principe za obračun i odobravanje regulisanih tarifa u elektro-energetskom sektoru Kosova i postupke za podnošenje, razmatranje, izmenu, odobravanje od strane energetskih preduzeća, kao i njihov nadzor. Ovaj Pravilnik je u obliku nacрта objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE 27.09.2005. godine. Javno razmatranje je održano 17.11.2005, a Bord RKE ga je usvojio 15.12.2005. godine.

d) Tarifna metodologija u elektro-energetskom sektoru

Metodologija pokriva utvrđivanje ukupnih odobrenih prihoda koji mogu da budu dobijeni iz regulisanih tarifa i principe koji rukovode strukturom tarifa koji se koriste za povraćaj tih prihoda. Obaveza je nosilaca licenci da predlože regulisane tarife za razmatranje i odobravanje od strane RKE koje su u skladu sa odobrenim prihodima koje je utvrdila RKE. Proces razmatranja i odobravanja regulisanih tarifa je iznet u Pravilniku o obračunu tarifa u elektro-energetskom sektoru (Pravilnik o utvrđivanju cena), onako kako je objašnjeno u gornjem tekstu. Ovaj Pravilnik je u obliku nacрта objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE 25.10.2005. godine. Javno razmatranje je održano 17.11.2005, a Bord RKE ga je usvojio 15.12.2005. godine

e) Pravilnik o rešavanju sporova

Ovaj Pravilnik utvrđuje postupke za rešavanje sporova u energetsom sektoru, uključujući žalbe:

- od strane potrošača protiv nosilaca licenci u vezi pruženih usluga;
- od strane nosilaca licenci protiv drugih nosilaca licenci u vezi sa obavljanjem licencirane aktivnosti;
- u vezi pristupa treće strane prenosnim ili distributivnim mrežama električne energije ili prirodnog gasa i prekograničnom prenosu električne energije ili prirodnog gasa.

Ovaj Pravilnik utvrđuje osnovni postupak koji je na raspolaganju potrošačima za podnošenje žalbi, kao i obaveze nosilaca licenci u vezi sa žalbama potrošača, rešavanje žalbi potrošača od strane RKE, alternativno rešavanje sporova i praćanje postupka za rešavanje sporova u energetsom sektoru.

Ovaj Pravilnik je u obliku nacрта objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE 05.12.2005. godine. Javno razmatranje je održano 14.12.2005, a Bord RKE ga je usvojio 17.01.2006. godine

f) Pravilnik o pregledu naknada

Ovaj Pravilnik utvrđuje kategorije i iznose naknada predviđenih u Članovima 23. i 24. Zakona o energetsom regulatoru za potrebe finansiranja Regulatorne kancelarije za energetiku (RKE), kao i postupke i krajnje rokove za plaćanje i posledice u slučaju neplaćanja tih naknada. Ovaj Pravilnik je u obliku nacрта objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE 05.12.2005. godine. Javno razmatranje je održano 14.12.2005, a Bord RKE ga je usvojio, 17.01.2006. godine

g) Pravilnik o licenciranju energetske aktivnosti na Kosovu

Ovaj Pravilnik utvrđuje javni, transparentni i nediskriminatorni postupak licenciranja koji promovise uspostavljanje konkurentnog energetskeg tržišta i stimuliše investicije, dok u isto vreme obezbeđuje sigurnost i stabilnost energetskeg sektora na Kosovu. RKE je uradila zahtev za licencu i devet različitih generičkih obrazaca licenci u elektro-energetskom sektoru i sektoru centralnog grejanja, i to:

- Licenca za proizvodnju električne energije
- Licenca za prenos
- Licenca za upravljanje tržištem
- Licenca za distribuciju električne energije
- Licenca za distribuciju toplotne energije
- Licenca za snabdevanje/trgovinu električnom energijom
- Licenca za snabdevanje toplotnom energijom.

Iako Zakon o energetsom regulatoru predviđa i licence za prirodni gas, prirodni gas nije predmet Pravilnika o licenciranju pošto zakon o prirodnom gasu još uvek nije proglašen. RKE je predvidela da ovaj zakon uskoro bude pripremljen, pa će tada biti usvojen odgovarajući Pravilnik o licenciranju za prirodni gas kao poseban pomoćni propis.

Pravilnik o licenciranju predviđa da energetska preduzeća koja posluju sa električnom i toplotnom energijom moraju da podnesu zahtev za dobijanje licence do 24. juna 2006. godine, a RKE izdaje licence u roku od 90 dana od dana podnošenja zahteva.

Obrazac zahteva za dobijanje licence je takođe urađen i objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE.

h) Pravilnik o isključivanju i ponovnom priključivanju potrošača

Ovaj Pravilnik utvrđuje kriterijume i uslove na osnovu kojih energetska preduzeća mogu da isključuju i ponovo priključuju potrošače u energetsom sektoru na Kosovu i utvrđuje primenljive standarde, principe i postupke. Ovaj Pravilnik je u obliku nacрта objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE 27.01.2006. godine. Javno razmatranje je održano 14.02.2006, a Bord RKE ga je usvojio 24.02.2006. godine.

i) Pravilnik o opštim uslovima za napajanje električnom energijom

Opšti cilj ovog Pravilnika je utvrđivanje obaveza i odgovornosti snabdevača i potrošača, kao i mrežnih operatora u energetsom sektoru. On propisuje sporazum o snabdevanju, priključenje na mrežu, merenje, fakturisanje i plaćanje energije. Ovaj Pravilnik je u obliku nacрта objavljen na

zvaničnoj internet stranici RKE 24.02.2006. godine. Javno razmatranje je predviđeno za 27.04.2006, a usvajanje sredinom maja 2006. godine

j) Pravilnik o postupku autorizacije izgradnje novih proizvodnih kapaciteta

Ovaj Pravilnik se bavi izgradnjom novih proizvodnih kapaciteta i/ili sveobuhvatnom rehabilitacijom starih kapaciteta. On propisuje podnošenje zahteva, kriterijume, podobnost, procenu i druge važne elemente postupka odobravanja, koji omogućuje podnosiocu zahteva da se prijavi za dobijanje građevinske dozvole novog i/ili rehabilitaciju starog kapaciteta. Ovaj Pravilnik je u obliku nacrtu objavljen na zvaničnoj internet stranici RKE 24.02.2006. godine. Javno razmatranje je održano 14.03.2006, a usvajanje se očekuje krajem maja 2006. godine. Zbog velike važnosti ovog Pravilnika, potreban je duži period za diskusije, sastanke i saradnju svih učesnika.

k) Pravilnik o javnom registru

Ovaj Pravilnik utvrđuje postupke za vođenje javnog registra izdatih licenci, sertifikata o podobnosti i sertifikata o obnovljivim izvorima energije. Ovaj Pravilnik je završen i Bord RKE treba da ga usvoji u maju 2006. godine.

l) Pravilnik o poverljivosti informacija

Ovaj Pravilnik se bavi različitim vrstom podataka i informacija koje mogu da budu smatrane poverljivim i ne mogu da budu javno objavljeni. Nacrt je pripremljen i biće predmet javnog razmatranja odmah posle usvajanja Pravilnika o autorizaciji.

m) Pravilnik o administrativnim merama i novčanim kaznama

Ovaj Pravilnik je zasnovan na Članu 57. Zakona o energetskom regulatoru i utvrđuje novčane kazne i administrativne mere koje RKE može da donese protiv energetskih preduzeća. Nacrt je pripremljen i biće predmet javnog razmatranja odmah posle usvajanja Pravilnika o postupku autorizacije izgradnje novih proizvodnih kapaciteta.

Ostale odluke i uputstva koje je donela RKE u 2005. godini:

Odluka D_01_2005 o odobravanju kriterijuma za utvrđivanje i obračun neovlašćenog korišćenja električne energije

Odluka D_02_2005 o odobravanju zahteva KEK-a u vezi postupka isključivanja sa mreže

Odluka D_03_2005 o postupku priključivanja i cenama

Odluka D_04_2005 o odobravanju grejnih tarifa za KCG "Đakovica" za 2005-2006

Odluka D_05_2005 o odobravanju grejnih tarifa za KCG "Termokos" za sezonu 2005-2006

Odluka D_06_2005 o odobravanju grejnih tarifa za JKP Standard/PCG "Termomit" za sezonu 2005-2006

Odluka D_07_2005 o odobravanju grejnih tarifa za KCG "Zvečan" za 2005-2006

Decision D_08_2005 o odobravanju zahteva KEK-a u vezi "politike ABC"

Privremeno uputstvo I_01_2005 o regulatornom izveštavanju preduzeća centralnog grejanja

Privremeno uputstvo I_02_2005 o principima obračuna tarifa i cena u sektoru centralnog grejanja za grejnu sezonu 2005/2006.

4.2 ZAŠTITA POTROŠAČA

Odeljenje za zaštitu potrošača (OZP) RKE je odgovorno da obezbedi primenu propisa za zaštitu potrošača u energetskom sektoru na Kosovu. OZP je u potpunosti uspostavljeno u martu 2005. godine i bilo je uključeno u sledeće poslove povezane sa zaštitom potrošača:

- učestvovanje u izradi nacrtu i davanju komentara na pomoćne propise koji se odnose na potrošače;
- analiziranje podataka dobijenih od KEK-a koji se odnose na žalbe potrošača;
- učestvovanje u razmatranja postupaka KEK-a u vezi sa isključivanjem sa mreže, poravnavanjem dugova, rešavanjem sporova, naknadama, novčanim kaznama itd. da bi se obezbedilo da predloženi postupci ne budu diskriminatorni i da sve potrošače tretiraju na isti način;

- koordinacija aktivnosti sa Kancelarijom za zaštitu potrošača pri Ministarstvu trgovine i industrije u vezi podsticaja za uspostavljanje Udruženja potrošača; u vezi sa ovim pitanjem održana su dva sastanka.
- analiziranje i razmatranje šeme preraspodele opterećenja KEK-a, takozvane politike ABC;
- učestvovanje u zajedničkim aktivnostima UNMIK (SPGS) – PIS(KP) u vezi **“snabdevanja električnom energijom, fakturisanja i naplate računa”**. Zajednička radna grupa je odgovorna za praćenje koordinisanog sprovođenja institucionalne podrške u cilju poboljšanja i normalizacije odnosa između KEK-a i potrošača električne energije na Kosovu, što je dovelo do (i) potpisivanja odgovarajućih ugovora o snabdevanju, (ii) poravnavanja (a) duga i (b) naplate nadoknade za neovlašćeno ranije korišćenje električne energije, i (iii) redovnog plaćanja za sadašnju i buduću potrošnju. Mere koje je preduzela Zajednička radna grupa u 2005. godini su:
 - priprema sveobuhvatnog spiska akcija koje treba da budu preduzete i odgovornosti koje idu uz svaku akciju, u okvirima važećeg zakona;
 - organizacija javnih diskusija/kampanja u nekim opštinama na Kosovu;
 - medijska kampanja u vezi podizanja svesti potrošača o potrebi plaćanja računa za električnu energiju.
- priprema obrazaca koji se odnose na žalbe potrošača OZP-u Regulatorne kancelarije za energetku i registra žalbi potrošača u OZP.

OZP je pripremila prvi **Kosovski kodeks o pravima i obavezama u energetsom sektoru** čijih je oko 300 kopija podeljeno potrošačima KEK-a.

POGLAVLJE 5 MOGUĆNOSTI RAZVOJA U PROIZVODNJI ENERGIJE

5.1 ISTORIJAT

Studiju o investicijama u proizvodnju (SIP) koju finansira Evropska unija izradio je Pricewaterhouse Coopers LLP & Atkins International. Glavni cilj ove studije je da se pomogne Evropskoj zajednici, međunarodnim finansijskim institucijama i donatorskim telima u identifikovanju indikativnog prioritnog spiska investicija u proizvodnju električne energije i prateću infrastrukturu iz regionalne perspektive. On ukazuje na Kosovo kao jedno od najatraktivnijih mesta za razvoj proizvodnje energije uz najmanje troškove. Vlada Kosova (MER) je objavila *“Energetska strategija Kosova”* prema kojoj raspoloživi domaći lignit pruža mogućnost za razvoj i rad novih termoelektrana, pa se nezavisni proizvođači energije (NPE) ohrabruju da investiraju u energetske sektor koji snabdeva domaće tržište električnom energijom, dok istovremeno omogućava veliki izvoz električne energije na regionalno tržište. Ovo je bilo praćeno izradom sledećih studija koje su imale za cilj identifikaciju osnovu za razvoj novih proizvodnih postrojenja:

- *“Glavni plan za kop Sibovac”*
Geološki resursi Sibovca se procenjuju na 990 miliona tona na površini od 19.7 km². Studija predviđa da 140 miliona tona eksploabilnog lignita iskoriste postojeće elektrane (KEK), dok bi ostalih eksploabilnih 690 miliona tona koristili novi privatni proizvođači energije. Rezerve koje ostaju privatnim proizvođačima su dovoljne za proizvodnju 15 TWh/godišnje u toku 40 godina, uz procenjeni trošak od 6.84 evra po toni, pretpostavljajući da je ponderisana prosečna cena kapitala (WACC) od 10 do 15%. Na osnovu cene lignita, smatra se da bi cena električne energije bila 35 evra/MWh do 42 evra/MWh (uz pretpostavljeni WACC 12%-15%), zavisno do tehnologije i stope povraćaja investitora.
- *“Ekonomski i tehnički studija izvodljivosti rehabilitacije jedinica na Kosovu A ”*
- *“Prethodnica studije izvodljivosti za nove elektrane na uglj i mere za sprečavanje zagađenja u elektrani Kosovo B ”*

Struktura buduće proizvodnje električne energije

Proizvodnja energije u bliskoj budućnosti 2006-2015 biće fokusirana na ispunjavanje zahteva domaćih potrošača sa stabilnim i konkurentnim cenama, kao i na izvoz viškova energije na regionalno i šire tržište. Iz ovog razloga je potrebno sledeće:

- normalan rad TE Kosovo B i HE Gazivode;
- rehabilitacija TE Kosovo A (na osnovu zaključaka studije izvodljivosti);
- početak rada novih proizvodnih jedinica sa instalisanim kapacitetom od oko 1000 MW zajedno sa strateškim partnerima, posebno uz zajedničke investicije;
- izgradnja HE Žur sa koncesijama, na osnovu studije izvodljivosti;
- stimulacija izgradnje malih HE od strane privatnih investitora.

5.2 PRETHODNICA STUDIJE O IZVODLJIVOSTI REHABILITACIJE TERMOELEKTRANE KOSOVO A

Opis i ciljevi projekta

Cilj projekta je da pruži savet u vezi sa snabdevanjem električnom energijom na Kosovu u srednjoročnom periodu, da analizu i donese zaključke koji se tiču ključnog pitanja u vezi TE Kosovo A. Uzimajući u obzir tehničku procenu, projekat je uradio procenu ekonomske isplativosti, uz analizu uticaja različitih parametara i proračunatu internu stopu povraćaja, kao i ostale reprezentativne ekonomske kriterijume za svaki od scenarija.

Tehnička procena

Tabela 5.1 daje rezultate i orijentacije koji su opisani u izveštaju. Na osnovu tehničkih kriterijuma, kapitalna rehabilitacija se ne preporučuje za A1 jer je to veoma star blok (43 godine) sa ograničenim raspoloživim kapacitetom i bez predgrevanja. Zbog svog relativno dobrog stanja (u poređenju sa drugim blokovima u Kosovu A), generalni remont bi trebalo da bude izvršen da bi A1 ostao u funkciji do 2012. godine, kada je i kraj njegovog radnog veka. Savetuje se kapitalna rehabilitacija blokova A3, A4 i A5. Ali pošto je KEK odlučio da hitno popravi blok A3, to menja predloženu planiranu kapitalnu rehabilitaciju predviđenu za blok A3 u bliskoj budućnosti. Projekat je već predložio generalni remont, ali ipak adekvatna odluka treba da bude u skladu sa ekonomskom ponovnom procenom, koja bi uzela u obzir novi trenutni status ove jedinice. Trenutno A5 radi sa prosečnim neto kapacitetom od 110 MW i predstavlja vrednu operativnu aktivu. Zato predložena kapitalna rehabilitacija ne može da bude izvršena pre završetka kapitalne rehabilitacije bloka A4. Bez bilo kakve mogućnosti da se brzo vrati u funkciju, blok A4 je prvi blok za koji se preporučuje kapitalna rehabilitacija. Troškovi kapitalne rehabilitacije su slični za blokove A4 i A5, uz procenjenu investiciju od 60 miliona evra, dok bi generalni remont bloka A3 koštao 24 miliona evra.

Tabela 5.1 Rezultati studije izvodljivosti rehabilitacije jedinica TE “Kosovo A”

		A1	A3	A4	A5
Trenutno	Projekat	Very old	Old	Old	Old
	Preostali radni vek	1/2 godine	1/2 godine	1/2 godine	1/2 godine
	Efikasnost	vrlo niska	niska	niska	niska
	Raspoloživost	15%	0%	0%	63%
	Kapacitet	30 MW	0	0	130 MW
	Bezbednost	niska	niska	niska	niska
Tehničko poboljšanje	Kotao	VR	VR	KR	KR
	Turbina	VR	VR	KR	KR
	C&I	NPM	VR	KR	KR
	BOP	VR	VR	KR	KR
	Električni deo	NPM	VR	KR	KR
	Hladnjaci	VR	VR	KR	KR
Novo stanje	Preostali radni vek	7 godina	12 godina	17 godina	20 godina
	Efikasnost	niska	niska	visoka	visoka
	Raspoloživost	4,700	5,500	6,600	6,600
	Bruto kapacitet	42	125	165	171
	Neto kapacitet MW	35	110	150	155
	Ugalj t/MWh neto	2.1	1.9	1.7	1.7
	Bezbednost	prihvatljiva	prihvatljiva	dobra	dobra
Cena x 1,000€	Kotao	5,050	13,165	37,352	37,352
	Turbo-gen.	1,365	2,050	6,875	7,125
	Električna oprema	900	1,000	3,800	3,500
	C&I	500	4,700	4,700	4,700
	BOP & cond.	885	1,970	6,050	6,050
	Hladnjaci	750	1,500	1,500	1,500
	Zajednički pom. uređ.	-	-	5,700	-
	Ukupno	9,450	24,385	65,977	60,227
Preporuke konsultanata		VR što pre	VR 2005	KR 2007/08	KR 2008/09
			VR 2009/10	VR 2012	VR2013
		FS 2010/12	FG 2015/20	VR 2017	VR 2018
Cena pojedinačne rehabilitacije €/kW		225	195	400	352
ISP>25%	A4			Visoka	
ISP=15%-25%	A4+A5			Srednja	
ISP=5%-15%	(A4+A5) + A3		A3 prihvatljivo u slučaju HGS & MGS		
ISP: Interna stopa povraćaja					
VR: veći remont - KR: kapitalna rehabilitacija - KG: Konačno gašenje					

Ekonomska procena

Interna stopa povraćaja (ISP) je uvek veća od 10% u slučaju srednjeg rasta potražnje sa dva rehabilitovana bloka bez obzira kakva bude cena uvoza do 2020. godine. Sa samo jednim rehabilitovanim blokom, ISP je veća od 10% u bilo kom slučaju i povećava se na više od 20% u slučaju visokog rasta potražnje. Kapitalna rehabilitacija tri bloka je atraktivna sa ekonomske tačke gledišta ako je je porast potražnje visok (više od 6%) i ako cena uvezene energije ostane visoka. Najbolji ekonomski rezultati su dobijeni sa kapitalnom rehabilitacijom blokova A4 i A5.

Važna napomena

Prema KPA, procena dodatnih troškova otvaranja novog ugljenokopa kreće se između 125 i 175 miliona evra, ali proširenje kopova nije spadalo u domen ove studije, pa zbog toga ova cena nije uključena u troškove rehabilitacije. Kao što je pomenuto u Poglavlju 1, godišnja proizvodnja uglja u 2005. godini bila je 5.7 miliona tona, za proizvodnju 3.4 TWh iz blokova A1 i A5 u Kosovu A i iz Kosova B. U slučaju da se istovremeno napaja više od tri bloka, zahtevi za ugljem bi porasli sa 7.5 miliona tona u 2007. godini na 10.3 miliona tona u 2009. godini, dok bi sa trenutnim nivoom proizvodnje uglja postojeći ugljenokopi bili potpuno iscrpljeni do 2012. godine, uz smanjenu proizvodnju od 2009. godine pa nadalje.

Preporuke

Projekat je predložio sledeće kriterijume pri donošenju odluke o rehabilitaciji: “Ako je specifični procenjeni trošak rehabilitacije niži od polovine specifičnog troška ekvivalentnog novog bloka, a takođe niži od troška ekvivalentne uvezene energije, plan rehabilitacije je potpuno opravdan i snažno se preporučuje”. Rezultat studije ukazuje na cenu od 65.9 miliona evra za kapitalnu rehabilitaciju bloka A4 i 60.2 miliona evra za kapitalnu rehabilitaciju bloka A5. Razlika između blokova je zbog potrebnog dodatnog troška od 5.7 miliona evra za rehabilitaciju pomoćne opreme koja je zajednička za sve blokove, a koja mora da bude izvršena pri rehabilitaciji prvog od blokova koji se rehabilituju. Imajući u vidu da će kapitalna rehabilitacija prvo biti urađena na bloku A4, procenjeni specifični trošak bio bi 400 €/kW (bruto kapacitet 165 MW sa cenom od 60.2 miliona evra, plus 5.7 miliona evra). Za drugu kapitalnu rehabilitaciju (blok A5), specifični trošak rehabilitaciji bio bi samo 352 €/kW. To predstavlja približno jednu trećinu cene novog ekvivalentnog bloka, imajući u vidu njihovu prosečnu specifičnu cenu na međunarodnom tržištu od 1100 €/kW za postrojenje ove veličine.

5.3 NOVO PROIZVODNO POSTROJENJE - TERMoeLEKTRANA KOSOVO C

Prethodnica studije izvodljivosti za novu termoelekttranu na ugalj i mere za ublažavanje zagađenja na postrojenju Kosovo B

Prethodnica studije izvodljivost je urađena na osnovu toga da će biti izgrađena nova termo elektrana zajedno sa novim ugljenokopom u Sibovcu. Pretpostavljeno je da će strani investitor ili grupa investitora imati vodeću ulogu u izgradnji ugljenokopa i elektrane, pošto su kosovski resursi oskudni.

Ugljenokop u Sibovcu

Polje u Sibovcu sadrži oko 840 miliona tona lignita, od čega je oko 200 miliona tona planirano za snabdevanje postojećih elektrana Kosovo A i B. Taj kop će predstavljati produžetak kopa Belačevac na jugozapadnom uglu novog polja. Studija izvodljivosti o razvoju ugljenokopa urađena je 2004. godine od strane Vatenfall-a. U studiji je zaključeno da je cena lignita iz novog kopa među najnižim u celoj Evropi, što proizvodnju električne energije iz kosovskog lignita čini veoma privlačnom. Preostale rezerve lignita od oko 650 miliona tona omogućuju izgradnju elektrane od 2000 MW. Kop bi mogao da snabdeva elektranu sa punom snagom u toku njenog celog radnog veka od 40 godina. Pretpostavljeno je da će investitor izgraditi svoj ugljenokop nezavisno od KEK-ovog kopa.

Proračuni iz prethodnice studije izvodljivosti – cena nove elektrane

Prethodnica studije izvodljivosti zaključuje da će varijabilni troškovi izgradnje nove elektrane na Kosovu biti od 10-12 €/MWh. Ova cena je dobra u poređenju sa marginalnim cenama sistema tržišta jugoistočne Evrope procenjenim u izveštaju REBIS GIS, gde je najniža marginalna cena sistema oko 17 €/MWh u slučaju niskog rasta potražnje i obilnih padavina. Trenutna zabeležena tržišna cena je 40 €/MWh i više.

Karakteristike projekta termo elektrane

Studija je analizirala dve alternative sa blokovima kapaciteta 300 i 500 MW. Pretpostavljeno je da će nova elektrana biti u stanju da radi pod punim opterećenjem, tj. sa osnovnim opterećenjem pri svim tržišnim uslovima. Projekat je pretpostavio da će elektrana biti izgrađena u dve faze, tj. 900-1000 MW u prvoj fazi (3 x 300 MW ili 2 x 500 MW), pri čemu će prvi blokovi ući u pogon do 2012-2014 godine, a sa drugom fazom (4 x 300 MW, alternativno 2 x 600 MW ili 2 x 500 MW) počelo bi se

kada se pokaže da je prva faza u stanju da proizvodi energiju i prodaje je na tržištu. Ukupni kapacitet od 2000 MW trebalo bi da bude završen do 2018-2020.

Opšti aranžmani u vezi lokacije elektrane i proizvodnih blokova

Korišćenje lignita u velikom obimu mora da se vrši u blizini ugljenokopa pošto on ima nisku kaloričnu vrednost po jedinici težine pa su zbog toga transportni troškovi visoki. Zato se predviđa izgradnje takozvane "elektrane na ivici samog ugljenokopa" sa konvejskim trakama za transportovanje uglja do elektrane. Pored toga mora da bude pronađeno odgovarajuće mesto za odlaganje pepela. 650 miliona tona lignita će postepeno biti pretvoreno u 600 TWh električne energije i 100 miliona tona pepela u toku 40 godina rada. Detaljno su analizirane tri potencijalne lokacije oko polja Sibovac: Kosovo B, Bivoljak i dolina severno od Grabovca na zapadnoj strani polja. Sve ove lokacije se nalaze u krugu od 3 kilometra od polja i mogu da budu iskorišćene. Projekat preporučuje lokaciju Kosovo B, uz uslov da budu date dovoljne garancije stranom investitoru da on neće biti odgovoran za bilo koje postojeće zagađenje lokacije. 15 miliona tona naslaga pepela pored Kosova B mora da bude prebačeno na drugo mesto da bi se napravilo mesto za novu rezervnu deponiju lignita na samoj lokaciji. Cena prebacivanja pepela procenjuje se na 52 miliona evra. Lokacija u Grabovcu bi ponudila manje vidljivu lokaciju, a u budućnosti kraći transportni put lignita, pošto je pretpostavljeno da bi naredni ugljenokopi posle Sibovca bili na jugu.

Koncept elektrane i primenjena tehnologija

Nova elektrana će imati najnoviju dokazanu tehnologiju za elektrane sa pogonom na paru koja se dobija sagorevanjem lignita. Načini kontrole zagađenja bili bi u skladu sa važećim propisima EU. Za sagorevanje lignita u blokovima od 300 MW bila bi korišćena moderna tehnologija ognjišta sa cirkulisanjem fluida (Circulated fluidised bed - CFB). Pošto gorivo sadrži krečnjak, desumporizacija se obavlja u toku procesa sagorevanja u kotlu, pa bi mogao da se očekuje samo veoma mali sadržaj sumpor dioksida (SO₂). U slučaju blokova od 500 MW, koristi se konvencionalnije sagorevanje drobljenog uglja (Pulverised firing - PF) kod kojeg postoji posebno postrojenje za desumporizaciju u cilju smanjivanja emisije ispod dozvoljene granice. Preporučuje se dodatno istraživanje da bi se utvrdio najekonomičniji način desumporizacije. Izvršeni su takođe i proračuni za koncept sa sagorevanjem drobljenog uglja za blok od 300 MW da bi se izvršilo upoređivanje. Oba procesa sagorevanja ispunjavaju uslove emisije azot oksida (NO_x). Postrojenje prečišćava svoje izduvne gasove od prašine pomoću elektrostatičkih taložnika. Posle toga planira se da se gasovi uvode u veliki toranj za hlađenje i mešaju sa vodom koja se kondenzuje iz izlazne pare u tornju, tj. eliminiše se daleko vidljivi stub dima. Procenjuje se da bi elektrana imala ukupni stepen iskorišćenja od 40%. U slučaju korišćenja CFB tehnologije sagorevanja za blok od 300 MW, njegov stepen iskorišćenja bi bio 1-1.5% manji, pošto bi se koristili podkritični parametri pare. Nema dokazanih referenci za nadkritične parametre CFB kotlova. Tačni podaci o stepenu iskorišćenja zavisice od konačnog projekta elektrane, uzimajući u obzir i mogući uticaj Kjoto protokola na Kosovo i investitora elektrane. Procenjuje se da bi sama elektrana direktno zapošljavala 200-300 ljudi u prvoj fazi rada, a u drugoj fazi bi se taj broj udvostručio. Pored toga, elektrana bi koristila puno spoljašnjih usluga za svoje održavanje. Na ugljenokopu bi za potrebe elektrane radilo više od 1000 ljudi.

Ekonomsko i finansijsko poslovanje

Procenjuje se da bi cena nove elektrane bilo oko 1.1-1.3 milijardi evra u prvoj fazi, uz dodatne troškove otvaranja ugljenokopa u iznosu od 300 miliona evra. Druga faza je za oko 10% jeftinija. Izgradnjom dva bloka od po 300 MW u okviru jedne elektrane od 600MW u drugoj fazi, uštedelo bi se dodatnih 15%. Operativni troškovi elektrane uz direktni trošak iskopavanja lignita od 4 €/tona, procenjen je i predstavljen u tabeli 5.2.

Tabela 5.2 Operativni troškovi postrojenja

Tip i veličina postrojenja	Operativni troškovi bez troškova kapitala €/MWh	
300 MW CFB	10,26	
500 MW PF	10,46	
300 MW PF	10,72	
Finansijska procena radena je na osnovu sledećih ulaznih podataka:		
Kamata na gotovinsku aktivu	10,0	%
Cena energije na tržištu	40	EUR/MWh
Poreska stopa	20,0 %	Korporacijski porez na Kosovu
Amortizacija	5	% godišnje
Period amortizacije	9,5	godina
Preostala vrednost	20 %	totalnih investicija
Inflacija	4	%
Odnos dug/akcija	70/30	
Prinos od akcijskog kapitala (ROE)	20	% (zahtevani minimum)
Kamata na dug	10,0	%
Naknada za lignit	3,00	EUR/MWh
Dividende	maks. ROE	(od zadržanih prihoda)

Elektrana bi bila profitabilna pri pretpostavljenoj tržišnoj ceni korišćenjem bilo koje od tehničkih opcija. CFB elektrana i veća PF elektrana su u većem delu jednake kada se radi o obračunu NPV, uz davanje prednosti većem PF postrojenju. Otplata duga u periodu od 10 godina od početka izgradnje svakog od blokova je ostvarljiva. Analiza osetljivosti ukazuje da bi postrojenje bilo veoma profitabilno korišćenjem bilo koje od tehničkih opcija ako prodajne cene električne energije porastu do 60 €/MWh, odnosno da bi pravila gubitke (posle finansiranja troškova, takođe za sve tehničke opcije) ako cena padne na 20 €/MWh. Kada se radi o ekonomskoj koristi koju bi od nove elektrane imala privreda Kosova, izgradnja novog ugljenokopa i elektrane bi donosila oko 60 miliona evra stranog novca svake godine u periodu izgradnje od deset godina. Kada potpuno izgrađena elektrana od 2000 MW bude u pogonu, njen obrt je oko 600 miliona evra (po prodajnoj ceni od 40 €/MWh i proizvodnji od 15 TWh/godišnje). Procenjuje se da bi četvrtina tog prihoda, tj. oko 25% direktno ostajalo kosovskoj privredi, kao što je predstavljeno u tabeli 5.3.

Tabela 5.3 Direktna korist za kosovsku privredu od postrojenja od 2,000 MW u radu u jednom kvartalu

Prihodna stavka	Procenjena vrednost €/godišnje
Plate, kop i postrojenje	25
Usluge održavanja	25
Naknade za pepeo i vodu	10
Naknada OPS-u za prenos energije	30
Naknada za lignit	48
Zakup zemljišta	2
Korporacijski porez	10
Ukupna suma za Kosovo:	150

Takođe treba primetiti da se prihod elektrane uglavnom dobija izvozom, što predstavlja nova sveža sredstva za kosovsku privredu. Predloženo je da procenat koji ostaje Kosovu bude izborni kriterijum

za izbor stranog investitora. Treba da bude prihvaćena najveća ponuda (evra po toni). U ovoj proceni pretpostavljeno je da će to iznositi 3 evra po toni.

Preporuka

Jedna od najhitnijih stvari je da se krene sa otvaranjem ugljokopa Sibovac, iako strani investitor treba sam da odluči gde i kako da to uradi. Vreme potrebno za raščišćavanje zemljišta za izgradnju ugljenokopa i razvoj ugljenokopa do trenutka kada lignit može da bude isporučivan elektrani je duže od vremena potrebnog za izgradnju postrojenja za proizvodnju energije. Mora odmah da počne raseljavanje stanovništva oko sela Sibovac. Za odlaganje pepela iz elektrane potrebno je naći trajno i prihvatljivo rešenje sa stanovišta životne sredine.

5.4 PERSPEKTIVE HIDRO ELEKTRANE “ŽUR” - PRIZREN

Kosovskim energetske sistemom ekstremno dominiraju termo elektrane. Veoma je poželjno, posebno imajući u vidu termički karakter kosovskog energetske sistema, da se izgradi hidro elektrana Žur. U okviru dugoročnog plana razvoja energetske sistema Kosova predviđena je izgradnja samo jedne hidro elektrane, HE Žur. Predmet analize bile su dve različite verzije izgradnje. Prva verzija (HE Žur 1) je zamišljena kao projekat sa dve elektrane: Žur I i Žur II. Osnovni korak je HE Žur I sa naznačenom snagom od 246 MW i maksimalnom brutom cenom od oko 576 miliona evra.

5.5 MALE ELEKTRANE

Izgradnja malih hidro elektrana, elektrana na vetar, geotermalnu energiju, solarnu energiju, biomasu i gas dobijen od prerade gradskog i seoskog otpada, takođe treba da bude uzeta u obzir. Na kanalima sistema za navodnjavanje Ibar-Lepenac i Radonjić, identifikovana su mesta na kojima je moguća izgradnja malih elektrana. Prethodnica studije izvodljivosti daje odgovor na mogućnost izgradnje lanca hidro elektrana na reci Pečki Beli Drim. Prioritet u ovom sektoru je stvaranje odgovarajućeg zakonskog okvira i povoljnog tržišta za promociju i razvoj obnovljivih izvora na Kosovu. Cilj je da se stvori prijateljsko okruženje za privatne investicije u ovaj sektor. Za potrebe razvoja malih hidro elektrana treba uraditi katastar voda i hidro elektrana.

POGLAVLJE 6 REGIONALNI RAZVOJ I INSTITUCIONALNI ODNOSI

6.1 UVODENJE ATINSKOG PROCESA - SPORAZUM ECSEE

Osnivanje energetske zajednice u jugoistočnoj Evropi je rezultat takozvanog “Atinskog procesa” za regionalnu energetske saradnju. Ovaj proces je pokrenula Evropska komisija uz podršku Pakta za stabilnost 2002. godine. Zahvaljujući posvećenosti svih uključenih strana došlo je do brzog napretka, uključujući potpisivanje Memoranduma o razumevanju o električnoj energiji, do kojeg je došlo novembra 2002. godine u Atini i proširivanje ove saradnje na sektor prirodnog gasa putem drugog Memoranduma o razumevanju decembra 2003. godine. Prem ovim memorandumima, zemlje jugoistočne Evrope su se obavezale da uvedu zajednička pravila zasnovana na propisima EU, takozvanom “acquis communautaire” u ova dva sektora. Proces je dobio značajan podsticaj putem fizičkih rekonekcija mreža zemalja jugoistočne Evrope na mrežu UCTE oktobra 2004. godine.

Napori zemlja jugoistočne Evrope je podržala i koordinisana grupa donatora koje je predvodila Evropska komisija, uključujući Svetsku banku (SB), EBRD, IEA, EIB, USAID, CIDA (Canada), Austrija, Italija, Francuska, Nemačka, Češka Republika i Grčka. Uloga Pakta za stabilnost bila je da se nadopunjuje sa vođstvom od strane Evropske komisije davanjem političke podrške za procese između vlada zemalja jugoistočne Evrope i međunarodne zajednice, kao i promovisanje procesa poslovnoj zajednici.

Nacrt sporazuma je parafiran u Briselu 22. marta 2005. godine od strane delegata pojedinih zemalja.

Potpisivanje Sporazuma o energetske zajednici u jugoistočnoj Evropi (ECSEE)

25. oktobra 2005. godine u Atini je potpisan je prvi multilateralni sporazum. Potpisivanjem Sporazuma o energetske zajednici, Evropska unija i devet partnera iz jugoistočne Evrope (Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, Rumunija, Srbija i Crna Gora i UNMIK u ime Kosova, kao i Moldavija sa statusom posmatrača) stvara se pravni okvir za integrisano tržište energije. U toku su pregovori sa Turskom oko njenog pridruživanja sporazumu u kasnijoj fazi. Predsednik Evropske komisije Hoze Manuel Barozo pozdravio je Sporazum kao “veliko dostignuće za mir i stabilnost u Evropi”. Komesar Andris Pibalgs, zadužen za energiju, koji je potpisao Sporazum u ime Evropske unije, rekao je da će “Sporazum o energetske zajednici povećati sigurnost snabdevanja i dati podršku strateški vitalnom sektoru”.

Kakvi će biti rezultati ovog Sporazuma?

Sporazum ima za cilj da stvori jedan stabilan regulatorni okvir za prekograničnu trgovinu energijom obezbeđivanjem da zemlje jugoistočne Evrope usvoje propise EU u oblastima kao što su energija, zaštita životne sredine i konkurencija. Ekonomski uticaj ovoga biće stvaranje većeg, likvidnog i predvidljivog tržišta energije koje je atraktivno za investitore. Moderno tržište obezbeđuje teren za nadmetanje svih učesnika i povećava pouzdanost i sigurnost energetskih sistema. Ono takođe ohrabruje razvoj tržišta za gas, koje je nerazvijeno u regionu i pruža velike mogućnosti za kvalifikovanu radnu snagu u regionu. Pripremni radovi, uključujući identifikaciju rehabilitacionih i investicionih projekata, treba da olakšaju investicije iz javnog i privatnog sektora pošto se industrija restruktuirala, zbog čega dolazi do stvaranja mogućnosti za izgradnju i funkcionisanje novih elektrana ili za upravljanje distribucijom. SB je već obezbedila kredit u iznosu od milijardu dolara za “ubrzanje procesa”, da bi pomogla investicijama širom regiona. Politički značaj ovog Sporazuma ne sme da bude potcenjen. Zemlje jugoistočne Evrope su formalizovale svoju posvećenost regionalnoj saradnji u energetske sektoru, uključujući pružanje međusobne pomoći, ovim međunarodno obavezujućim sporazumom. Sprovođenje će dovesti do toga da zemlje jugoistočne Evrope postanu deo unutrašnjeg tržišta EU u ključnom ekonomskom sektoru pre svog pridruživanja EU.

Mnogi su uporedili ovaj Sporazum sa Evropskim sporazumom za uglj i čelik iz 1951. godine koji je popločao put za Evropsku zajednicu.

Investicione potrebe

Nedavna studija koju su izradili Evropska komisija (EK) i SB procenjuje da će biti potrebno **12.5 milijardi evra** u sledećih 15 godina za rehabilitaciju postojećih i izgradnju novih elektrana, pored 8.5 milijardi evra koji su potrebni za investicije u prenos i distribuciju.

Ciljevi Sporazuma

- stvaranje jednog stabilnog regulatornog i tržišnog okvira širom Evrope; to bi trebalo da poveća atraktivnost jugoistočne Evrope za investicije u energetske sektor;
- povećanje sigurnosti snabdevanja;
- poboljšanje situacije u oblasti zaštite životne sredine; i
- razvoj konkurencije na širem geografskom području i eksploatacija privreda sa tog područja.

Konkretnije, aktivnosti energetske zajednice obuhvataju:

- Sprovođenje propisa EU;
- Stvaranje jednog mehanizma za prekogranični prenos i/ili funkcionisanje tržišta energije; i
- Stvaranje tržišta energije bez unutrašnjih granica.

Sporazum o energetske zajednici definiše u skladu sa Poglavljem V sledeće institucije:

- Ministarski savet (MS);
- Stalna grupa na visokom nivou (SGVN);
- Regulatorni bord
- Forume: “Atinski forum” za električnu energiju i “Istanbulski forum” za gas
- Sekretarijat (SEZ)

Učešće RKE na sastancima i forumima SEEREM:

U cilju razvoja aktivnosti Sporazuma ECSEE, Savet evropskih energetskih regulatora (CEER) je osnovao Regulatornu radnu grupu za energetiku u jugoistočnoj Evropi (SEEER WG) u okviru koje su osnovane namenske grupe, a RKE je imenovala članove osoblja za svaku od namenskih grupa u okviru ove radne grupe.

Sastanci SEEER WG – Učešće RKE:

10. sastanak SEEER WG (Rim, 4. februar 2005.);
11. sastanak SEEER WG (Sofija, 20. maj 2005.);
12. sastanak SEEER WG (Skoplje, 9. jun 2005.);
13. sastanak SEEER WG (Beograd, 23. novembar 2005.);

Osoblje RKE je bilo uključene u davanje komentara na dokumente i zahtevanje aktivnog članstva Kosova u namenskoj grupi SETSO. Posle 11. sastanka SEEER WG na kojem su predstavnici RKE predstavili pismo koje je potpisao SPGS, Nadzorni odbor ETSO-a i EK su se složili da omoguće RKE da prisustvuje namenskoj grupi SETSO kao predstavnik prenosnog sistema Kosova pod administracijom UNMIK-a.

RKE je učestvovala na regionalnim forumima, na dve Energetske nedelje (Skoplje, 6-10 jun 2005. godine i Beograd, 24-25 novembar 2005.), kao i na prvom mini forumu SEE (Atina, 6-7 oktobar 2005. godine).

RKE je takođe učestvovala na:

1. sastanku Regulatornog borda energetske zajednice (RBEZ – Atina, februar 2005.); i
1. sastanku regulatorne grupe za gas ECSEE (Zagreb, Hrvatska, 30. septembar 2005.)

6.2 INSTITUCIONALNI ODNOSI

U toku 2005. godine RKE je ojačala i poboljšala odnose sa unutrašnjim institucijama iz energetskog sektora (UNMIK, PIS, itd.) i sa spoljašnjim regionalnim telima i udruženjima.

Skupština Kosova

Skupština Kosova je odložila za više od godinu dana imenovanje dva člana Borda RKE (konačno su imenovani u februaru 2006. godine). RKE je podnela Skupštini Godišnji izveštaj RKE u maju 2005. godine. Osoblje RKE je učestvovalo u skupštinskim radnim grupama za razvoj primarnog zakonodavstva (Zakon o centralnom grejanju).

UNMIK/Stub IV EU

Šef RKE je redovno prisustvovao sastancima koje je organizovao Stub IV EU, iznošeći probleme i zalažući se za uspostavljanje čvrstog i nezavisnog regulatora. Mesečni izveštaji RKE su slati ZSPGS-u, Stubu IV EU, KPA itd.

Sve izveštaji dobijene od Stuba IV popunilo je osoblje RKE i oni su vraćeni bez bilo kakvog odlaganja. ZSPGS g. Joakim Riker je posetio prostorije i osoblje RKE 17. marta 2005. godine. Informisan je o aktivnostima RKE i pitanjima energetskog sektora na Kosovu.

UNMIK/KPA

KPA je odgovorna za upravljanje energetskim preduzećima na Kosovu (KEK i kompanije centralnog grejanja). RKE je zajedno sa ostalim učesnicima aktivno učestvovala u procesima koji se odnose na inkorporaciju energetskih preduzeća i tenderske procese za uvoz električne energije.

Ministarstvo rudarstva i energetike (MER)

Redovni sastanci, konsultacije, radionice i seminari su održavani zajedno sa ključnim osobljem MER-a, kao i sa Ministrom g. Ethemom Čekuom. Glavna pitanja koja su obuhvaćena su:

- Energetska strategija Kosova (usvojena od strane Skupštine Kosova)
- Model tržišta električne energije i osnivanje NOPST
- Nacrt zakona o energetske efikasnosti
- Investiciona strategija, prioriteti
- Energetski bilans
- Obnovljiva energija
- Podrška KEK-u u vezi sa njegovim planom za strategiju oporavka.

Donatori

Donatori su EAR, SB, USAID, KfW, BMZ, Sida i strani investitori. RKE je bila neposredni primalac pomoći projekata tehničke pomoći od EAR, USAID, Sida i KfW. Osoblje RKE je učestvovalo u upravnim odborima projekata Svetske banke (SB) ESTAP II i ESTAP III. RKE je uradila nekoliko prezentacija o tekućoj situaciji u energetskom sektoru i pravnom okviru na Kosovu, čiji je cilj bio obaveštavanje donatora i stranih investitora o potrebama i prioritetima investicija u energetski sektor.

KEK

RKE drži redovne sastanke sa KEK/ESBI i ključnim osobljem. Pitanja koja su razmatrana na tim sastancima bila su: politika snabdevanja energijom, usklađenost postupaka koje je uradio KEK sa važećim propisima; energetski bilans; strategija zaštite prihoda KEK-a; standardi kvaliteta; energetska strategija u zimskom periodu; politika isključivanja; ABC politika i žalbe potrošača.

Osoblje KEK-a je pozivano da učestvuje na svim radionicama i seminarima koje su organizovali konsultanti u okviru projekata tehničke pomoći RKE-u koje su se odnosile na elektro-energetski sektor.

Kompanije centralnog grejanja

RKE je održavala redovne sastanke sa rukovodstvom i ključnim osobljem kompanija centralnog grejanja. Glavni fokus ovih sastanaka bio je na Zakonu o centralnom grejanju i tarifna pitanja.

Na sastanku Generalne skupštine ERRA održanom 13. aprila 2005. godine u Budimpešti, Mađarska, RKE je postala pridruženi član ERRA. Do danas ERRA ima 23 punopravnih i 5 pridruženih članova. Udruženje je legalno registrovano u Mađarskoj aprila 2001. godine sa sekretarijatom koji se nalazi u Budimpešti. Glavni cilj udruženja je da poveća razmenu informacija i iskustava između svojih članova i da poveća pristup iskustvu u oblasti regulisanja energetskih aktivnosti u celom svetu. Kao pridruženi član ERRA, RKE je aktivno učestvovala u sledećim aktivnostima ERRA-e u toku 2005. godine:

- priprema i slanje informacija/dokumenata ERRA
- imenovanje članova komisija i radnih grupa ERRA
- učestvovanje na sledećim sastancima/konferencijama/treninzima koje je organizovala ERRA/NARUC:
 - a) Konferencija energetskih regulatora o regulisanju energetskih aktivnosti i investicijama (11-12 april, Budimpešta, Mađarska)
 - b) Godišnja konferencija ERRA
 - c) Godišnja konferencija ERRA (13-14 april, Budimpešta, Mađarska)
 - d) Treći međunarodni program obuke o praksama regulisanja energetskih aktivnosti; ERRA – zajedno sa Evropskim univerzitetom (CEU) (16-23 jul, Budimpešta, Mađarska)
 - e) Sastanak komisije za licenciranje/konkurenciju (5-6 septembar, St. Petersburg, Rusija)
 - f) Sastanak komisije za tarife/cene (22-23 septembar, Jerevan, Jermenija)
 - g) Sastanak radne grupe za pravno regulisanje (24-25 oktobar, Kijev, Ukrajina)
 - h) Radionica o regulatornom učešću i komunikacijama (26-27 oktobar, Kijev, Ukrajina)
 - i) Pilot E – Kurs o regulisanju energetskih aktivnosti (24 oktobar – 5. decembar)

POGLAVLJE 7 RAZMATRANJE OSTALIH AKTIVNOSTI RKE

7.1 GLAVNE AKTIVNOSTI RKE U 2005.

- Izrada pomoćnih propisa (pravilnika) u skladu sa zakonima za energetske sektor
- Izrada modela budućeg tržišta električne energije, Tržišnog pravilnika, Tarifne metodologije
- Učestvovanje u aktivnostima koje se odnose na energetske strategije Kosova
- Učestvovanje u investicionim studijama za nove investicije i za rehabilitaciju postojećih termo elektrana na Kosovu
- Učestvovanje u procesu inkorporacije KEK-a i kompanija centralnog grejanja
- Učestvovanje u osnivanju Nezavisnog operatora prenosnog sistema i tržišta (NOPST) (projekti podrške SB i EAR)
- Učestvovanje u aktivnostima podrške KEK-u u vezi sa prihodnom strategijom
- Učestvovanje u aktivnostima u vezi sa energetske efikasnošću i obnovljivom energijom
- Učestvovanje u aktivnostima Sporazuma ECSEE
- Učestvovanje u aktivnostima ERRA.

7.2 POSETE I KONFERENCIJE

Pored učestvovanja u aktivnostima koje su organizovane u okviru Sporazuma ECSEE i ERRA, osoblje RKE je prisustvovalo sledećim konferencijama/sastancima/radionicama/seminarima/obukama:

- **Regionalni seminar EBRD-a za jugoistočnu Evropu** (Tirana, Albanija, 10-11 februar 2005.); Evropska banka za regionalni razvoj (EBRD) je organizovala seminar za učesnike iz jugoistočne Evrope; Na ovom seminaru prisustvovao je analitičar za praćenje tržišta iz RKE.
- **ETSO radionica o sigurnosti snabdevanja na liberalizovanom tržištu energije** (Brisel, Belgija, 15. mart 2005.); Dva člana Borda RKE su učestvovala na ovoj radionici.
- **Otvoreni seminar o regionalnim tržištima za obnovljivu energiju** (Lisabon, Portugalija, 17-18 mart 2005.); Ovom seminaru je prisustvovao šef pravnog odeljenja – Član Borda RKE.
- **Praktična obuka kod Albanskog energetskog regulatornog tela (ERE)** (Tirana, Albanija, 12-13 maj 2005. godine); Član Odeljenja za zaštitu potrošača i analitičar za tarifnu strukturu RKE su prisustvovali praktičnoj obuci u ERE, Albanija.
- **Međunarodna konferencija: Uloga kombinovane proizvodnje u jugoistočnoj Evropi** (Solun, Grčka, 12-13 maj 2005.); Na ovoj konferenciji koju je organizovalo Grčko udruženje za kombinovanu proizvodnju toplotne i električne energije (HACHP) učestvovao je stručnjak za centralno grejanje RKE.
- **Sastanak: KEK, KPA, RKE – EPS (Srbija)** (Skoplje, 26. maj 2005. godine); Razgovor o prekograničnoj trgovini i pomoćnim uslugama između KEK-a i EPS-a.
- **Sastanak Upravnog odbora o studiji izvodljivosti za interkonekcijski 400 kV dalekovod Kosovo – Albanija** (Tirana, Albanija, 31. avgust – 1. septembar); Ekspert za energetske sisteme – Član Borda RKE predstavljao je RKE na ovom sastanku UO u okviru projekta Svetske banke.
- **Konferencija o finansiranju novih proizvodnih investicija u jugoistočnoj Evropi** (Sofija, Bugarska, 14-15 septembar 2005. godine); Šef RKE prisustvovao je ovoj konferenciji.
- **Sastanak sa Ministrom privrede i energije Bugarske** (Sofija, Bugarska, 14. septembar 2005.); Šef RKE zajedno sa Ministrom MER i ZSPGS imao je sastanak sa Ministrom privrede i energije Bugarske.
- **5. Balkanska konferencija o električnoj energiji** (Sofija, 14-16 septembar 2005.); Na ovoj konferenciji je učestvovao stručnjak za elektrane – Član Borda RKE.
- **Obuka o održivoj energiji i čistom uglju** (SAD, 4-26 novembar); Analitičar za praćenje tržišta iz RKE je prisustvovao ovoj obuci koju je organizovao USAID.

- **IEE konferencija o trgovini energijom** (London, 21-22 novembar); Na ovoj konferenciji su predstavljeni šef RKE i šef Odeljenja za pravna pitanja i licence – Član Borda.
- **Poseta od strane regulatornog tela za energetiku Albanije (ERE)** (Priština, 19-20 decembar); RKE je bila domaćin poseti ERE. Glavni cilj ove posete bio je ojačanje regionalne saradnje i razmena iskustava o regulatornim pitanjima; delegacija od 6 članova osoblja ERE koju je predvodio šef kancelarije imala je zajednički sastanak sa RKE, KEK/ESBI, posetila je TE Kosovo B i imala sastanak sa MER.

POGLAVLJE 8 CENTRALNO GREJANJE

8.1 KRATAK OPIS SEKTORA CENTRALNOG GREJANJA NA KOSOVU

Sektor centralnog grejanja na Kosovu je ograničen na četiri mala opštinska komunalna preduzeća koja pokrivaju opštine Priština, Đakovica, Mitrovica i Zvečan. Centralno grejanje na Kosovu se koristi isključivo za grejanje prostorija i ne obuhvata snabdevanje centralnom toplom vodom. Zbog toga udeo tržišta centralnog grejanja u poređenju sa procenjenim potrebama za toplotnom energijom na Kosovu veoma mali, i snabdeva samo oko 5% ukupnih potreba za toplotom. Sistemi centralnog grejanja u Prištini i Đakovici vode vertikalno integrisane kompanije Termokos i CG Đakovica. Termokos i CG Đakovica su javna preduzeća (JP) sa aktivom koja je pod starateljstvom (povereništvom) Kosovske povereničke agencije (KPA). Nedavno je završen projekat inkorporacije za Termokos i CG Đakovica kojim su ove dve kompanije transformisane u deoničarska društva. Sistemom centralnog grejanja u Mitrovici upravlja Termomit, koji predstavlja Radnu jedinicu integrisanog opštinskog komunalnog preduzeća Standard. Slično, sistem centralnog grejanja u Zvečanu je pod upravom integrisanog opštinskog komunalnog preduzeća "Zvečan".

Proizvodnja toplote

Proizvodnja toplote se vrši u centralnim toplanama opremljenim kotlovima na tečno gorivo – pri čemu se uglavnom koristi mazut i dizel D2 u sličnoj razmeri.

Postrojenje za proizvodnju toplote u Termokosu sastoji se od glavnog kotlovskog postrojenja sa instalisanim kapacitetom od 116 MW – od dva kotla na mazut svaki sa kapacitetom od 58 MW i instalisanog rezervnog kapaciteta – jedan kotao na mazut kapaciteta 29 MW i dva kotla na dizel gorivo u bolnici ukupnog kapaciteta od 14 MW (svaki kotao ima po 7 MW).

Toplana CG Đakovica ima dva kotla na mazut čiji je kapacitet 20 MW i 18 MW, što daje ukupni instalisani kapacitet od 38.6 MW.

Postrojenje za proizvodnju toplote preduzeća Termomit sastoji se od toplane "Lisić Polje" koja ima samo jedan upotrebljivi kotao na mazut čiji je nominalni kapacitet 9.3 MW i toplane u bolnici koja ima tri upotrebljiva veoma mala kotla na mazut sa ukupnim kapacitetom od 7.6 MW.

Proizvodnja toplote u Zvečanu vrši se u toplani koja poseduje dva kotla na dizel od kojih je svaki snage 800 kW.

Distributivna mreža

Distributivna mreža pokriva delove gradova sa većom gustinom stanovništva / blokove zgrada. Distributivna mreža se sastoji od primarne mreže do tačke isporuke u podstanicama i sekundarne mreže od mesta isporuke u podstanicama.

Distributivna mreža centralnog grejanja Termokosa ima oko 28 km primarnih cevovoda u kanalima. Distributivna mreža je prevelika, odnosno njen distributivni kapacitet je oko 300 MW. Integralni deo distributivne mreže su pumpna i izmenjivačka stanica koja se nalazi na Sunčanom bregu i 243 podstanice koje predstavljaju mesto razdvajanja između primarne i sekundarne mreže.

Distributivna mreža CG Đakovica sastoji se od 12 km cevovoda u kanalima, od čega 4 km predstavlja novo izgrađeni cevovod iz 2001. godine, i 62 podstanice kao deo mreže koja deli primarnu i sekundarnu mrežu. Merači utroška toplote su instalirani u 42 podstanice.

Distributivna mreža Termomita sastoji se iz dva posebna dela. Glavni deo mreže je povezan na toplanu Lisić Polje, dok je drugi deo priključena na bolničku toplanu. Ukupna dužina cevovoda je oko 4.5 km.

Sledeća tabela daje prikaz tehničkih karakteristika sistema centralnog grejanja, proizvodnje toplote i podataka o snabdevanju toplotom.

Tabela 8.1 Tehničke karakteristike sistema centralnog grejanja

Kompanija (grad)	Instalirani kapacitet [MW]	Distributivna mreža		Proizvodnja toplote [MWh/godišnje]				Toplota isporučena podstanicama potrošača [MWh/godišnje]			
		Dužina kanala [km]	Broj podstanica	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05
TERMOKOS (Priština)	2 x 58 = 116 1 x 29 = 29 2 x 7 = 14	28.5	243	83,174	71,585	96,790	102,932	62,380	53,689	72,593	97,467
Podsuma	159	28.5	243	83,174	71,585	96,790	102,932	62,380	53,689	72,593	97,467
KCG Đakovica	1 x 20.0 = 20.0 1 x 18.6 = 18.6	12	62	16,530	17,901	18,274	16,289	13,224	14,321	14,619	13,053
Podsuma	38.6	12	62	16,530	17,901	18,274	16,289	13,224	14,321	14,619	13,053
TERMOMIT (Mitrovica)	1 x 9.3 = 9.3 2 x 3.3 = 6.6 1 x 1.0 = 1.0	4.5	20	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP
Podsuma	16.9	4.5	20	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP
CG Zvečan	2 x 0.8 = 1.6	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP
	1.6	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP

NP: Nema podataka

Pitanja koja se odnose na potrošače

Usluge snabdevanja

Trenutna površina koju svojim uslugama pokriva Termokos, za stambene i komercijalne/javne grupe potrošača, je oko 1,035,000 m² od čega se 617,000 m² odnosi na stambene, a 418,000 m² na komercijalne i javne potrošače. On snabdeva ukupno oko 12100 potrošača – 11,540 domaćinstava i 560 komercijalnih, odnosno javnih potrošača.

Ukupna procenjena grejna površina CG Đakovica je 134,000 m². Odnos stambenih i komercijalnih, odnosno javnih potrošača je oko 45 – 55 %.

Termomit svojim uslugama pokriva domaćinstva i komercijalne, odnosno javne potrošače. Zbog lošeg stanja u kojem se nalazi mreža i sekundarni sistemi, domaćinstva nisu bila obuhvaćena pružanjem usluga u toku prošle sezone. Procenjena grejna površina grupe komercijalnih, odnosno javnih potrošača je oko 27,100 m².

Grejna površina u Zvečanu obuhvata samo komercijalne i institucionalne potrošače, i procenjuje se na oko 8,900 m².

Fakturisanje i naplata računa

Zbog nepostojanja merenja utrošene toplote, obračun grejanja se vrši prema grejnoj površini svakog potrošača. Primećene su teškoće u vezi sa fakturisanjem u smislu neostvarivanja planiranog obračunatog iznosa zbog odbijanja dana bez grejanja usled kvarova u sistemu (toplana, mreža), još uvek velikog gubitka vode zbog oticanja (grejna sezona 2004/2005 završena je sa gubitkom vode od 250 m³/dnevno) i zbog nepouzdanosti baze podataka potrošača.

Prosečna stopa naplate računa za grejnu sezonu 2004/2005 procenjena je na oko 35 % zbog niza različitih faktora. Neki od njih su direktno povezani sa preduzećem centralnog grejanja, kao što je obavljanje proizvodnje i snabdevanja, služba za potrošače i neefikasnost u fakturisanju i naplati računa. Ostali faktori su povezani sa sveukupnom ekonomskom situacijom stanovništva, u šta spada mogućnosti i želja da se plati, nedostatak stambene administracije i neizvesne pravne mere predviđene za potrošače koji ne plaćaju račune.

Tabela 8.2 Stopa naplate kompanija CG na Kosovu za grejnu sezonu 2004/2005

Grejna sezona 2004/2005	Grejna površina [m²]	Tarifa [€/m²]	Fakturisano [€]	Naplaćeno [€]	Stopa naplate %
Termokos Priština					
Domaćinstva	616,441	0.85	2,031,392	286,743	14.12
Komercijalni i javni potr.	418,695	1.10	1,869,380	1,199,212	64.15
Ukupno	1,035,136		3,900,772	1,485,955	38.10
KCG - Đakovica					
Domaćinstva	53,911	0.82	241,063	51,289	21.28
Komercijalni i javni potr.	57,367	1.25	413,085	152,410	36.90
Ukupno	111,278	-	654,148	203,699	31.14
Termomit - Mitrovica					
Domaćinstva	0				
Komercijalni i javni potr.	27,100	1.20	NP	NP	NP
Ukupno					

NP: Nema podataka

8.2 PRAVNI I REGULATORNI OKVIR ZA UTVRĐIVANJE CENE CENTRALNOG GREJANJA

U skladu sa primarnim zakonodavstvom – Članovi 46, 47. i 48. Zakona o energetsom regulatoru, RKE je odgovorna za donošenje tarifne metodologije i odobravanje tarifa u regulisanom energetsom sektoru. Ona obuhvata niz širokih principa koji pozivaju na razumne, opravdane i nediskriminatorne principe prema kojima energetska preduzeća mogu da povrate sve opravdane troškove, uključujući razuman povraćaj na svoje investicije.

Sektor centralnog grejanja na Kosovu u prenosu i distribuciji toplote je klasifikovano kao prirodni monopol jer za sada ne postoji konkurencija u proizvodnji toplote. Stoga, tarife za centralno grejanje mora da odobri RKE.

U skladu sa svojim pravnim obavezama i ovlašćenjima, RKE je utvrdila cene centralnog grejanja za grejnu sezonu 2005/2006. Da bi obezbedila promošljen postupak utvrđivanja cena i ispoštovala osnovni princip da tarife za pružene usluge moraju da odražavaju troškove, RKE je prethodno usvojila pristup fokusiran na realnoj proceni finansijskih i tehničkih informacija koje su dostavila preduzeća centralnog grejanja.

RKE je pravovremeno započela sa svojim pripremama za utvrđivanje cena pravljenjem i izdavanjem uputstava:

- Privremeno uputstvo I_01_2005 o regulatornom izveštavanju preduzeća centralnog grejanja, izdato 30. juna 2005. godine, u kojem su utvrđeni postupci za podnošenje regulatornih izveštaja, i sadržaj regulatornih izveštaja za grejnu sezonu 2004-2005.
- Privremeno uputstvo I_02_2005 o principima obračuna tarifa i cena u sektoru centralnog grejanja na Kosovu za grejnu sezonu 2005/2006, koje je izdato 10. avgusta 2005. godine, u kojem su utvrđeni postupci za podnošenje i odobravanje tarifa i metodologija za obračun tarifa.

Sadržaj uputstava

Uputstvo I_01_2005 o regulatornom izveštavanju sadrži detaljan opis sadržaja informacija koje treba da budu podnete u okviru regulatornog izveštavanja za grejnu sezonu 2004-2005 i krajnje rokove za njihovo podnošenje. Ono takođe sadrži detaljne smernice za popunjavanje regulatornih izjava. Prateći prilozi Uputstva su: Prilog 1: Regulatorne izjave; i Prilog 2: Raspored periodične revizije preduzeća centralnog grejanja.

U Uputstvu I_02_2005 su detaljno navedeni postupci za podnošenje i odobravanje tarifa za grejnu sezonu 2005-2006 i primenjena tarifna metodologija. Pored toga, ovo Uputstvo takođe sadrži sledeće

priloge: Prilog 1: Obračun stope povraćaja na Regulatornu imovinsku osnovu (RIO); i Prilog 2: Podaci za obračun tarifa.

Tarifna metodologija

Za potrebe formulacije/obračuna tarifa i cena, primenjena je metodologija stope povraćaja. Ova metodologija definiše odobrene troškove koji mogu da budu nadoknađeni kao i razuman profit koji zarađuje preduzeće centralnog grejanja, koji se obračunava pomoću stope povraćaja na Regulatornu imovinsku osnovu (RIO).

8.3 UTVRĐIVANJE CENA CENTRALNOG GREJANJA ZA SEZONU 2005-2006

Da bi se postigao zadovoljavajući napredak utvrđivanja cena, RKE je uvela postupak utvrđivanja cena kroz organizaciju informativnih sastanaka i druge oblike interakcije sa preduzećima centralnog grejanja i drugim relevantnim učesnicima u sektoru, u cilju objašnjavanja i razjašnjavanja Uputstva i glavnih aspekata postupka utvrđivanja cena.

Utvrdivanje cena centralnog grejanja za sezonu 2005-2006 obuhvatilo je sektor centralnog grejaja na celom Kosovu – PCG Termokos, Priština, PCG Đakovica, JKP Standard/ RJ CG Termomit i JKP Zvečan. U skladu sa postupcima koje predviđa gore pomenuto Uputstvo, postupak utvrđivanja cena započeo je tako što su preduzeća centralnog grejanja podnele RKE-u regulatorne izveštaje i zahteve za odobravanje tarifa. Mora da bude pomenuto da iako su regulatorni izveštaji i zahtevi kompletniji nego ranijih godina, RKE se ponovo suočila sa teškoćama kao što su: kašnjenje u podnošenju, nepouzdanost i nekompletnost informacija, podataka i prateće dokumentacije.

Postupak utvrđivanja i odobravanja tarifa obavljen je u dva koraka:

1. utvrđivanje odobrenih prihoda na osnovu: 1) prognoziranih informacija i podataka dostavljenih u tarifnim zahtevima; ii) informacija dostavljenim u regulatornim izveštajima, tj. finansijskih i tehničkih podataka, kao i podataka o potrošačima za grejnu sezonu 2004/2005; iii) usklađivanja trenutne i projektovane tarife koje je bilo zasnovano na razlici između projektovanih i stvarnih prihoda prethodne grejne sezone.
2. obračun tarifa zasnovan na utvrđenim odobrenim приходima i tarifnim predlozima koje konačno utvrđuje RKE.

RKE je objavila utvrđene odobrene prihode za svako preduzeće centralnog grejanja zajedno sa sveobuhvatnim detaljnim regulatornim izveštajem u vidu priloga utvrđivanju odobrenih prihoda. Regulatorni izveštaj sadrži sledeće glavne delove:

- Principe i formulaciju tarifne metodologije stope povraćaja, gde su posebno dati osnovni principi metodologije, formulacija koja se sastoji od šematskog obračuna odobrenih prihoda, kao i osnovnih regulatornih formula;
- Utvrđivanje odobrenih prihoda je uglavnom obuhvatalo sledeće:
 1. procenu i utvrđivanje odobrenih operativnih troškova sa analitičkim objašnjenjem i opravdanjem za utvrđivanje odobrene vrednosti za svaku grupu troškova i za glavne stavke koje čine određenu grupu troškova;
 2. procenu i utvrđivanje amortizacije;
 3. utvrđivanje odobrene stope povraćaja na Regulatornu imovinsku osnovu (RIO) koje uključuje:
 - i) utvrđivanje RIO; i
 - ii) obračun WACC i odobreni profit.
 4. usklađivanje važećih tarifa na osnovu razlike između projektovanih i stvarnih prihoda iz prethodne grejne sezone

Utvrdivanje odobrenih prihoda predstavljalo je osnov za završni obračun tarifa i podnošenje predloga za odobravanje tarifa od strane preduzeća centralnog grejanja RKE-u na konačno odobravanje.

U skladu sa gore opisanim postupkom, RKE je zaključila utvrđivanje cena izdavanjem odgovarajućih odluka o odobravanju tarifnih stopa za svako pojedinačno preduzeće centralnog grejanja.:

1. Odluka D_04_ 2005 doneta 15/11/2005 o odobravanju tarifnih stopa za PCG Đakovica;

2. Odluka D_05_2005 doneta 17/11/2005 o odobravanju tarifnih stopa za PCG Termokos;
3. Odluka D_06_2005 doneta 30/11/2005 o odobravanju tarifnih stopa za JKP Standard / RJ CG Termomit, Mitrovica; i
4. Odluka D_07_2005 doneta 05/12/2005 o odobravanju tarifnih stopa za JKP Zvečan.

U donjem delu je data jednostavna tabela tarifnih stopa koje su sadržane u odgovarajućoj odluci za TERMOKOS.

Tabela 8.3

TARIFNE STOPE ZA KOMPANIJU CENTRALNOG GREJANJA "TERMOKOS" ZA GREJNU SEZONU 2005/2006

Tabela A. TARIFA ZA POTROŠAČE BEZ MERENJA POTROŠNJE

KOMPANIJA CENTRALNOG GREJANJA "TERMOKOS"		
Komponente tarife	Stambeni prostor	Komerrijalni potrošači i institucije
Ugovoren toplotni kapacitet (fiksna komponenta)	€ 0.17 / m2 mesečno	€ 0.20 / m2 mesečno
Isporučena toplota (varijabilna komponenta)	€ 0.63 / m2 mesečno	€ 0.76 / m2 mesečno

Tabela B. TARIFA ZA POTROŠAČE SA MERENJEM POTROŠNJE

KOMPANIJA CENTRALNOG GREJANJA "TERMOKOS"	
Mesečna tarifa grejnog kapaciteta (fiksna komponenta)	€ 1.55 / kW
Tarifa isporučene toplote (varijabilna komponenta)	€ 36.07 / MWh

U donjem tekstu je prikazana zbirna tabela za tarife centralnog grejanja za četiri kompanije centralnog grejanja na Kosovu.

Tabela 8.4 Sumarni pregled tarifa za potrošače sa merenjem i bez merenja potrošnje – grejna sezona 2005-2006 za četiri KCG na Kosovu

A. TARIFE ZA POTROŠACE BEZ MERENJA POTROSNJE

KOMPANIJE CG	Komponente tarife	Stambene prostorije po m2 mesečno	Komerc. i institucije po m2 mesečno
TERMOKOS	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komp.)	€ 0,17	€ 0,20
	Isporučena toplota (varijabilna. komp.)	€ 0,63	€ 0,76
CG ĐAKOVICA	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komp.)	€ 0,23	€ 0,30
	Isporučena toplota (varijabilna. komp.)	€ 0,62	€ 0,96
TERMOMIT	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komp.)	NP	€ 0,25
	Isporučena toplota (varijabilna. komp.)	NP	€ 1,05
ZVEČAN	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komp.)	NP	€ 0,10
	Isporučena toplota (varijabilna. komp.)	NP	€ 1,13

B. TARIFE ZA POTROŠACE SA MERENJEM POTROŠNJE

KOMPANIJE CG	Komponente tarife	Po mernoj jedinici
TERMOKOS	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komp.)	€ 1.55 / kW
	Isporučena toplota (varijabilna. komp.)	€ 36.07 / MWh
CG ĐAKOVICA	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komp.)	€ 2.42 / kW
	Isporučena toplota (varijabilna. komp.)	€ 45.97 / MWh
TERMOMIT	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komp.)	NA
	Isporučena toplota (varijabilna. komp.)	NA
ZVEČAN	Ugovoreni toplotni kapacitet (fiksna komp.)	NA
	Isporučena toplota (varijabilna. komp.)	NA

Treba napomenuti da je nekoliko glavnih pitanja bilo predmet diskusija i debata sa kompanijama centralnog grejanja:

- subvencije za mazut: RKE je zauzela pristup da subvencije moraju da budu odbijene od stvarnih troškova kompanije;
- visoka procenjena nabavna cena mazuta koju su predlagale KCG, RKE je dovela pod sumnju, imajući u vidu nižu tržišnu cenu mazuta;
- utvrđivanje opravdane Regulatorne imovinske osnove (RIO), zbog nepouzdanih računovodstvenih informacija o knjigovodstvenoj vrednosti, ponovnoj proceni aktive, i aktive koja je dobijena putem grantova.

8.4 INFORMACIJE O SPROVOĐENJU TARIFA ZA CENTRALNO GREJANJE ZA SEZONU 2005-2006

Odmah po zaključivanju postupka utvrđivanja cena za grejnu sezonu 2005/2006, RKE je svim učesnicima poslala pismo kojim od njih traži “mišljenje o cenama koje je utvrdila RKE za centralno grejanje za grejnu sezonu 2005/2006 za KCG Termokos i KCG Đakovica i sugerisana poboljšanja”. U pismu su navedene sve poteškoće sa kojima se RKE suočavala u toku utvrđivanja cena i sugerisane mere za poboljšanja. Za potrebe koordinacije napora i mera koji treba da budu preduzeti u budućnosti, RKE je organizovala sastanak da bi o gornjem pismu razgovarala sa službenim predstavnicima MER-a i KPA. Učesnici su se složili da preduzmu potrebne postučke i mere koje su u nadležnosti njihovih organizacija.

RKE pažljivo prati primenu tarifa tako što redovno kontaktira i posećuje kompanije centralnog grejanja. Interakcija sa KCG obuhvata zahteve za dostavljanje mišljenja o tome kako se vrši fakturisanje, naplata računa, kakav je uticaj tarifa na naplatu i koji je broj potrošača kojima je

utrošena toplota obračunata sa “normativnom tarifom”, odnosno sa “tarifom prema potrošenoj energiji”.

RKE kontinuirano ohrabruje KCG da se prebace sa “normativne tarife” na “tarife prema potrošenoj energiji” što je više moguće, naglašavajući nekoliko činjenica: “tarifa prema potrošenoj energiji” zasnovana na stvarnoj izmerenoj potrošnji predstavlja podsticaj za potrošače da štede energiju u skladu sa svojim potrebama; pošteno fakturisanje – tj. potrošač dobija račun za energiju koju je stvarno potrošio – što može da poveća stopu naplate računa; i konačno sprovođenje “tarife prema potrošenoj energiji” je pravno obavezujući zahtev shodno Zakonu o centralnom grejanju koji će uskoro biti proglašen.

**POGLAVLJE 9 FINANSIJSKE IZJAVE ZA 2005 – POSLOVNI PLAN –
PROJEKTNA DOKUMENTACIJA**

9.1 FINANSIJSKE IZJAVE ZA 2005.

Od svog osnivanja u junu 2004. godine, RKE je finansirana iz Kosovskog konsolidovanog budžeta (KKB), Stuba IV EU u okviru UNMIK-a i od donatorskih organizacija da bi se omogućilo njeno operativno uspostavljanje. U toku 2005. godine RKE nije stvorila nikakav prihod iz naknada za licence. Očekuje se da prihode od licenci počne da dobija od septembra 2006. godine, što će omogućiti RKE da zaista postupa kao finansijski nezavisno regulatorno telo. Finansijski aspekti rada RKE za 2005. godinu su stoga prezentovani zajedno sa Izjavom o izvorima i načinima korišćenja sredstava, kao što je prikazano u tabeli 9.1.

Tabela 9.1: Izjava o izvorima i korišćenju sredstava (u €)

REGULATORNA KANCELARIJA ZA ENERGETIKU KOSOVA	Puna godina 2005	
	Budžet	Stvarno
IZVORI SREDSTAVA		
Naknade za licence i dozvole	-	-
Kosovski konsolidovani budžet (KKB)	273,000	215,428
UNMIK (Stub EU)	NP	240,956
Donatorske organizacije		
STUB EU	55,000	64,500
EAR	800,000	733,333
SIDA	158,463	188,171
USAID	-	175,000
Ukupno od donatorskih organizacija	1,013,463	1,161,004
UKUPNI IZVORI SREDSTAVA	1,286,463	1,617,388
KORIŠĆENJE SREDSTAVA		
Troškovi osoblja		
UNMIK (Stub EU)	NP	121,468
Kosovski konsolidovani budžet	89,445	44,890
Ukupni troškovi osoblja	89,445	166,358
Robe i usluge		
UNMIK (Stub EU)	NP	119,488
Kosovski konsolidovani budžet	153,555	142,545
Donatorske organizacije	-	-
Ukupno robe i usluge	153,555	262,033
Tehnička pomoć od donatora		-
Stub EU	55,000	64,500
EAR	800,000	733,333
SIDA	158,463	188,171
USAID	-	175,000
Ukupna tehnička pomoć	1,013,463	1,161,004
Kapitalni troškovi		
Kosovski konsolidovani budžet	30,000	27,993
Ukupni kapitalni troškovi	30,000	27,993
UKUPNA ISKORIŠĆENA SREDSTVA	1,286,463	1,617,388

NP: Nema podataka

Ukupni stvarni operativni troškovi RKE u 2005. godini iznosili su 1,617,388 evra i potrošeni su na sledeći način:

	<u>Iznos</u>	<u>Kao procenat ukupnih troškova</u>
Troškovi osoblja (<i>bez 2 internacionalca</i>)	166,358 €	10%
Ukuno za robe i usluge:	262,033 €	16%
Tehnička pomoć:	1,161,004 €	72%
Ukupni kapitalni troškovi:	27,993 €	2%

RKE je u toku 2005. godine finansirana od strane KKB, Stuba EU u okviru UNMIK-a i donatorskih organizacija na sledeći način:

a. Kosovski konsolidovani budžet (KKB)

U toku 2005. godine RKE je potrošila 215,428 evra od raspoloživih 273,000 evra iz KKB-a, a ta sredstva su potrošena na sledeći način:

	<u>KKB Budžet</u>	<u>Stvarno</u>
• Plate i nadnice	89,445 €	44,890 €
• Robe i usluge, uključujući komunalne troškove	153,555 €	142,545 €
• Kapitalni troškovi	30,000 €	27,993 €

Na zahtev Fiskalnog saveta, novembra 2005. godine iznos od 30,099 evra je prebačen iz Regulatorne kancelarije za železnicu (RKŽ) Regulatornoj kancelariji za energetiku (RKE) da bi se omogućilo isplaćivanje obaveza prema konsultantskoj kompaniji Enviros (korisnik Kancelarija za energetiku). Zato je budžet RKE povećan za 30,099 evra na 303,099 evra, da bi se omogućilo da RKE isplati taj iznos Enviros-u.

Najveći deo neutrošenih sredstava iz KKB-a za 2005. godinu bio je iz kategorije plata i nadnica zbog kašnjenja imenovanja dva (2) člana Borda od strane Skupštine Kosova (u februaru 2006. umesto u avgustu 2005.) i zbog neprihvatanja od strane KKB-a povećanja koeficijentata za osoblje koji su uključeni u KKB budžet. Pored toga, krajem 2005. godine RKE je imala 13 zaposlenih na kosovskom budžetu, dok je budžet predviđao 15 zaposlenih. Kapitalni troškovi su korišćeni za kupovinu dva nova automobila za RKE.

b. Budžet Stuba EU UNMIK-a

Stub EU nije obezbedio RKE-u budžet za 2005. godinu. Troškovi osoblja i roba i usluga koje je potrošila RKE iz budžeta Stuba EU u 2005. godini su 240,956 evra. RKE je na kraju 2005. godine zapošljavala 8 članova lokalnog osoblja EU sa ukupnim troškom za plate od 121,468 evra. Troškovi dva međunarodna člana EU se finansiraju iz centralnog budžeta Stuba IV EU i nisu uključeni u troškove RKE za 2005. godinu. Stvarni trošak za robe i usluge za 2005. godinu iznosio je 119,488 evra i čine ga putni troškovi za službena putovanja 27,520 evra, troškovi za usluge obezbeđenja 16,149 evra, troškovi za iznajmljivanje prostorija 57,701, troškovi fiksnih telefona 7,838 evra, troškovi mobilnih telefona 2,239 evra i troškovi komunalnih usluga 8,041 evra.

c. Budžet iz donatorskih organizacija

Tehnička pomoć od donatora u 2005. godini iznosila je 1,161,004 evra, od čega je 64,500 evra finansirao Stub EU, 733,333 evra EAR, 188,171 evra SIDA i 175,000 evra USAID. Konsultantske usluge koje je finansirala EAR trajale su od januara do maja 2005. godine sa stvarnim troškom od 64,500 evra, u poređenju sa budžetom od 55,000 evra, a sastojale su se od izrade nacrtu Pravilnika o postupku rešavanju sporova, Generalnih uslova snabdevanja energijom, Cenovnika i ključnih elemenata Tarifne metodologije.

Projekat tehničke pomoći EAR-a odnosi se na "Podršku za izgradnju institucija Regulatornoj kancelariji za energetiku Kosova", započet je početkom 2005. godine, pri čemu je za 2005. godinu izdvojeno 733,333 evra, a za 2006. godinu 266,667 evra.

Projekat SIDA je završen novembra 2005. godine pri čemu je stvarni trošak za 2005. bio 188,171 evra u odnosu na budžet od 158,463 evra. Razlog za povećanje stvarnih troškova u iznosu od 29,708

evra u odnosu na predvideni budžet je zato što je deo neiskorišćenih sredstava iz 2004. godine prebačen u 2005. godinu, i zbog korišćenja sredstava za nepredviđene troškove za finansiranje studijskog putovanja rukovodilaca RKE u vezi sa centralnim grejanjem u Malme, Švedska, početkom novembra 2005. godine.

Septembra 2005. godine u okviru konsultantskog ugovora koji je finansirao USAID započeto je sa pružanjem konsultantskih usluga RKE-u, a to će trajati 10 meseci. Ukupan ugovorni iznos je 700,000 dolara (583,333 evra), od čega je 175,000 evra izdvojeno za 2005. godinu, a 408,333 evra za 2006. godinu.

Zapošljavanje osoblja RKE

Na kraju 2005. godine, RKE je imala 24 zaposlenih: 13 na kosovskom budžetu, 10 iz Stuba EU, od kojih su dvoje iz međunarodne zajednice i 1 dodeljen član osoblja koga finansira USAID. Još uvek ima četiri slobodna radna mesta koja treba da budu popunjena: Šef administracije (Stub EU) i tri radna mesta na kosovskom budžetu, i to prevodilac za srpski jezik, čistač i ekonomista. Kada se radi o broju zaposlenih i efikasnom funkcionisanju, RKE se pridržava propisanog broja zaposlenih i funkcionalna je. Iz redova zaposlenih u RKE, izabrani su službenik za zadatke, službenik za odobravanje, službenik za ovlašćivanje i ovlašćeni službenik za nabavke. Samo je službenik za ovlašćivanje međunarodni službenik (Šef RKE), dok su ostala radna mesta popunjena iz redova lokalnog osoblja. Svi zaposleni koji obavljaju gore pomenute aktivnosti su obučeni i već su pokazali svoje mogućnosti za izvršavanje tih zadataka.

Održivost

Očekuje se da od septembra 2006. godine RKE počne da prima naknade za izdavanje licenci energetskim preduzećima, što se ogleda u poslovnom planu za period 2005-2009. KKB za 2006. je smanjen četiri puta. Iako je RKE tražila za celu 2006. godinu sredstva iz KKB-a u iznosu od 391,468 evra da bi mogla uspešno da funkcioniše, taj iznos je najpre smanjen na 273,000 evra. Po drugi put je smanjen na 239,445 evra u skladu sa ograničenjem koje je odredilo Ministarstvo ekonomije i finansija (MEF). 18. oktobra 2005. godine taj iznos je po treći put smanjen na 226,463 evra, što je ispod granice koju je propisalo MEF. U januaru 2006. godine po četvrti put je iznenada odbijeno još 19,017 evra da bi se povećale plate u kancelariji Generalnog revizora, čime su sredstva RKE izdvojena iz KKB-a za 2006. godinu smanjena na 207,446 evra, što je oko polovine onoga što je RKE-u potrebno. Ne treba reći da ovo ogromno smanjenje budžeta ugrožava dobro funkcionisanje RKE, posebno imajući u vidu da Stub EU ne plaća troškove iznajmljivanja nove zgrade i telefona u 2006. godini, već plaća samo ostale komunalne račune do juna 2006. godine. U 2006. godini nema dovoljno sredstava iz KKB-a za obezbeđivanje minimalne obuke lokalnih zaposlenih, tako da RKE potpuno zavisi od donatorske podrške. Jedini način da se izađe iz ove krizne situacije je da se operativni troškovi RKE finansiraju iz prihoda od naknada za izdavanje licenci, sa čim bi trebalo da se počne u septembru 2006. godine, što će omogućiti finansijsku nezavisnost RKE.

9.2 POSLOVNI PLAN

Bord RKE je usvojio 16. januara 2006. godine petogodišnji poslovni plan za period 2005-2009, koji utvrđuje ciljeve, strategije i inicijative Regulatorne kancelarije za energetiku Kosova (RKE) u toku sadašnje i četiri sledeće finansijske godine. Konkretnije, taj plan utvrđuje misiju RKE, njen mandat, ciljeve i organizaciju; daje pregled buduće strukture i razvoja energetskog sektora na Kosovu; identifikuje izazove sa kojima se RKE suočava u smislu strateških ciljeva i faktora koji mogu da utiču na njihovo ostvarivanje, navodi projekte, rezultate i njihov indikativni vremenski raspored u toku 2006. godine i utvrđuje strategije i inicijative za sledeće četiri finansijske godine; definiše potrebne resurse za spovođenje projekata i planiranih inicijativa; sadrži detaljne finansijske projekcije za petogodišnji planski period. Poslovni plan 2005-2009 je u celosti objavljen na internet stranici RKE.

Finansiranje i izjava o dobiti i gubicima za 2007.

Poslovni plan je zasnovan na samofinansiranju kroz plaćanje naknada za izdavanje licenci i dozvola od septembra 2006. godine u cilju finansiranja odgovarajućeg operativnog budžeta RKE i adekvatnog izvođenja aktivnosti. Upregledu 9.2, prikazali smo izjavu o dobiti i gubicima za 2007. godinu u toku koje će RKE sticati prihod od naknada za izdavanje licenci po prvi put u toku cele godine. Pod

troškovima osoblja nalazi se nova platna šema za sve zaposlene u RKE koju je usvojio Bord RKE 16. januara 2006. godine i koja je u celosti objavljena na internet stranici RKE. Obračun godišnjih naknada za licence je zasnovan na iznosu od 0.22 evra po MWh procenjene prodate električne energije od strane elektro-energetskih kompanija i iznosu od 0,1 evra po MWh procenjene godišnje prodate toplotne energije od strane kompanija centralnog grejanja. Iznos prihoda od naknada za izdavanje licenci koji RKE naplaćuje biće daleko ispod maksimalnog iznosa koji je ekvivalentan iznosu od 2% od bruto obrta energetskih preduzeća, kao što je predviđeno u Članu 24.7 Zakona o energetskom regulatoru. RKE je neprofitna organizacija i cilj joj je da ima samo onoliko prihoda koliko je potrebno za adekvatno pokrivanje njenih operativnih troškova.

Tabela 9.2 Dobit i gubici za 2007. godinu prema poslovnom planu

Izjava o dobiti i gubicima	u evrima	kao % prihoda
Prihodi (naknade za licencu)	1,102,582	100.0%
Osoblje	329,824	29.9%
Robe i usluge	222,847	20.2%
Tehnička pomoć i obuka	550,000	49.9%
Amortizacija	14,000	1.3%
Ukupni operativni troškovi	1,116,671	101.3%
Gubici	-14,089	-1.3%

Od 2007. godine pa nadalje, predviđeno je da tehnička pomoć i obuka budu finansirani iz prihoda dobijenog od naknada za izdavanje licenci, pošto više neće biti donacija za RKE. Projektovani gubitak od 14,089 evra biće finansiran iz dobiti u toku 2006. godine, pošto je predviđeno da prihodi od naknada za licence i dozvole počnu da pristižu od septembra 2006. godine.

9.3 PROJEKTNJA DOKUMENTACIJA

Prema Zakonu o energetskom regulatoru “Projektna dokumentacija” označava dokumenat koji je izradila Regulatorna kancelarija za energetiku koji utvrđuje projektne planove za kalendarsku godinu. Projektna dokumentacija, koja se trenutno nalazi u okviru tehničke pomoći koja se dobija od donatora, podeljena je u dve kategorije: tekući projekti koji se nastavljaju iz 2005. u 2006. godinu; i budući projekti koji će započeti 2006. godine.

9.3.1 TEKUĆI PROJEKTI

EAR – INSTITUCIONALNA PODRŠKA RKE-u

Svrha ovog projekta je da se ojačaju institucionalni kapaciteti RKE za izradu zdravog regulatornog okvira koji je potreban da olakša funkcionisanje tržišta unutar energetske zajednice u jugoistočnoj Evropi (ECSEE). Ovaj projekat pokriva:

- Aktivnosti na operativnom uspostavljanju RKE: postupci za održavanje javnog registra, pomoć u definisanju obaveznih administrativnih mera i administrativnih kazni, usvajanje internog sistema računovodstva, pomoć RKE-u u pripremi projektne dokumentacije i godišnjeg finansijskog izveštaja.
- Razvoj modela tržišta i Tržišnih pravila: razvoj kompletnog okvira za primenu modela veleprodajnog tržišta, koji bi bio u skladu sa zakonima Kosova, direktivama EU i Sporazumom ECSEE.
- Utvrđivanje i regulisanje cena: priprema Pravilnika o utvrđivanju cena i tarifa, razvoj tarifne metodologije, sprovođenje planiranja i pružanje pomoći RKE-u pri utvrđivanju cena.

- Licence: izrada zahteva za dostavljanje podataka od strane nosilaca licenci i pomoć u izdavanju licenci novim poslovnim/energetskim preduzećima.
- Pomoć RKE-u u izdavanju ovlašćenja i dozvola i u uspostavljanju sistema za praćenje pridržavanja: uspostavljanje i praćenje regulisanja kvaliteta.
- Tehnički/operativni kodeksi: opcije za skiciranje tehničkih kodeksa i regulatornu reviziju i odobravanje tehničkih kodeksa.
- Obuka: obavljanje procene o potrebama RKE za obukom u cilju razvoja programa obuke u skladu sa potrebama RKE i sprovođenje obuke.

Projekat obuhvata ukupno dvadeset četiri podzadatka. Status ovih podzadataka na kraju 2005. godine je sledeći:

- Sedamnaest podzadataka je završeno, čeka se na konačno usvajanje ili se očekuje da budu završeni u toku narednog perioda.
- Očekuje se da jedan od podzadataka (obuka) bude završen početkom 2006. godine, osim plana studijskog putovanja u Rumuniju koji je zakazan za početak aprila 2006. godine.
- Očekuje se da šest podzadataka budu završeni kasnije od predviđenog datuma, 15. februar 2006. godine.
- U toku perioda izveštavanja konsultant je mogao da pruži obuku iz izgradnje kapaciteta RKE-u. Intervencije su obuhvatale rad koji nije direktno povezan sa konkretnim zadacima koji potpadaju pod projekat, ali su od suštinske važnosti za ispunjavanje tekućih potreba RKE za savetima.

Najbitnije činjenice: pošto postoje kašnjenja u sprovođenju programa obuke i zadataka 2 i 3, Projekat će biti produžen za tri meseca, od sredine maja 2006. godine.

USAID – IZRADA POMOĆNIH PROPISA

Ovaj projekat pruža tehničku pomoć RKE-u u izradi pomoćnih propisa i obuhvata sledeće:

- Pomoć u razmatranju i komentarisanoj nacrtu Statuta RKE, Kodeksa etike i ponašanja, Pravilnika o isključivanju i ponovnom priključivanju i Pravilnika o licencama
- Konačno razmatranje i komentari Pravilnika o rešavanju sporova i Pravilnika o opštim uslovima snabdevanja energijom.
- Priprema Priručnika o radu i Pravilnika o poverljivosti informacija.
- Stručna savetodavna podrška članovima Borda i ključnom osoblju RKE.
- Pravna podrška u pripremi Pravilnika o postupku ovlašćivanja za izgradnju novih proizvodnih kapaciteta i za licenciranje, sa posebnim naglaskom na rehabilitaciju proizvodnih blokova u Kosovu A.

Ključne činjenice: Pomoć u razmatranju i završavanju Pravilnika o ovlašćivanju, pomoć u pripremi Priručnika o radu, Pravilnika o opštim uslovima snabdevanja energijom – svi nacrti su urađeni i čekaju na javne konsultacije u prvom kvartalu 2006. godine. Projekat se dobro odvija u skladu sa početnim uslovima. Novi uslovi su odobreni u cilju produžetka Projekta u 2006. godini u skladu sa potrebama RKE.

EAR – PROJEKTI PODRŠKE PROIZVODNJI

- Izveštaj o ekonomskoj i tehničkoj studiji izvodljivosti rehabilitacije blokova na Kosovu, Evropska agencija za rekonstrukciju (EAR), septembar 2005.
- Prethodnica studije izvodljivosti za novu termo elektranu na ugalj i mere za smanjenje zagađenja na elektrani Kosovo B, ugovor br. 04KOS01/03/09/, EAR, februar, 2006.
- EAR finansira projekat “Dalja institucionalna podrška Regulatornoj kancelariji za energetiku Kosova” 05KOS01/04/001 sa konkretnim ciljem: pružanje pomoći RKE-u u analizi i proceni investicionih predloga za nove elektrane na osnovu Zakona o energetskom regulatoru i u razmatranju/odobranju tehničkih/operativnih kodeksa.

9.3.2 BUDUĆI PROJEKTI

SVETSKA BANKA - ESTAP III

Ovaj projekat finansira Svetka banka. U prvom delu projekta RKE ima posmatračku ulogu, a u drugom delu RKE je korisnik.

Aktivnosti u vezi sa ovim projektom su:

- Ugovor 1: OPS: nastavak izrade Mrežnog kodeksa OPS i priprema okvira smernica za ulogu Nezavisnog operatora prenosnog sistema i tržišta (NOPST).
- Ugovor 2: Tarifni okvir: određivanje tarifa za prenos i maloprodaju, uključujući tarifu za ceo radni vek. Ovaj Projekat počinje 1. aprila 2006. godine i trajaće 8 meseci.

EAR – DALJE JAČANJE INSTITUCIONALNIH KAPACITETA RKE

Ovaj Projekat počinje sredinom marta 2006. godine i trajaće 18 meseci. Sveukupan cilj ovog Projekta je jačanje institucionalnih kapaciteta RKE za sprovođenje propisa regulatornog okvira koji su potrebni za stvaranje osnova za transparentnost i nediskriminatorno funkcionisanje tržišta i za ispunjavanje obaveza Sporazuma ECSEE. Konkretni ciljevi su:

- Pružanje pomoći RKE-u u analizi i proceni investicionih predloga za novu elektranu na osnovu Zakona o energetsom regulatoru i razmatranje/odobranje tehničkih/operativnih kodeksa.
- Pružanje pomoći RKE-u utvrđivanju cena za proizvodnju, prenos, distribuciju i snabdevanje energijom, u skladu sa metodologijom za utvrđivanje cena i tarifa koju je donela RKE, uzimajući u obzir gde je to primenljivo profile krajnjeg korisnika (pol i etničku pripadnost).
- Projektovanje i specifikacije sistema informacionih tehnologija za podršku.
- Uvođenje postupaka za upravljanje kvalitetom u RKE.
- Obuka osoblja RKE o postupcima regulatornog razmatranja, licenciranju i praćenju tržišta, analizi i praćenju snabdevanja energijom, dizajniranju i praćenju tržišta, zaštiti potrošača i rešavanju sporova, kontroli troškova/cena i tarifa i o svim drugim aktivnostima u skladu sa individualnim zahtevima radnih mesta pojedinih članova osoblja (opis posla).

Početni sastanak ovog drugog projekta EAR-a biće održan početkom aprila 2006. godine.

EAR – USPOSTAVLJANJE OPERATORA PRENOSNOG SISTEMA I TRŽIŠTA

Ovaj projekat tehničke pomoći finansira EAR i namenjen je energetsom sektoru u kontekstu razdruživanja energetskeg sektora. Sveukupni cilj ovog Projekta je da podrži restrukturiranje kosovskog energetskeg sistema u skladu sa Atinskim memorandumom i Sporazumom ECSEE, kroz uspostavljanje i institucionalni razvoj NOPST-a.

Konkretni ciljevi ovog ugovora su:

- Pružanje pomoći u završetku razdruživanja od KEK-a i operativnog uspostavljanja NOPST.
- Pružanje pomoći u dizajniranju postupaka funkcionisanja tržišta, operativnih pravila i postupaka.
- Pružanje obuke za operativno osoblje NOPST, uz obezbeđivanje odgovarajuće zastupljenosti polova i manjina među osobljem koje se obučava.

Rezultati koji treba da budu postignuti izvođenjem ovog Projekta su:

- Urađeni su program investicija i razvoja i poslovni plan.
- Urađeni su postupci i pravila za funkcionisanje tržišta.
- NOPST je funkcionalan.
- Rukovodeće i operativno osoblje je obučeno, uz obezbeđivanje da žene i pripadnici manjina budu zastupljeni među obučanim osobljem.